

al voltant de

GUIA

L'enfocament de gènere i basat en drets humans:
cap a la conscienciació, respecte, garantia i exercici de drets

13

AL VOLTANT DE

**L'ENFOCAMENT DE GÈNERE I BASAT
EN DRETS HUMANS: CAP A LA
CONSCIENCIACIÓ, EL RESPECTE,
LA GARANTIA I L'EXERCICI DE DRETS**

La Unitat de Desenvolupament i Cooperació és un servei de la Universitat de Lleida que va néixer l'any 1994 amb l'objectiu de sensibilitzar i formar la societat sobre qüestions relacionades amb el desenvolupament, la cooperació internacional i la solidaritat, entre d'altres. En aquesta línia, el 1999 es va crear el Centre de Documentació en Cooperació i Solidaritat (CDOCS) amb la idea de generar, rebre i distribuir coneixements entorn de diverses àrees temàtiques: educació, relacions internacionals, cooperació internacional, economia, agricultura, gènere, immigració, ecologia i història. Per aquest motiu, posa a l'abast de tota la ciutadania de Lleida i comarques un fons bibliogràfic amb llibres, revistes, diaris especialitzats i material audiovisual, amb servei de préstec i una sala de consulta accessible a qualsevol persona interessada en els nostres àmbits temàtics.

Edita: Unitat de Desenvolupament i Cooperació 2021

Universitat de Lleida

Centre de Cultures Transfronterer

Campus de Cappont

Edifici Annex

C/ Jaume II, 67

25001 Lleida

cooperacio@udl.cat

<http://www.udl.cat/serveis/ODEC.html>

Autora: Natalia Navarro Oliván, consultora en Gènere i Drets Humans, Alternatives

Consell editor: personal de la Coordinadora d'ONGD i aMS de Lleida, de la Regidoria d'Educació, Cooperació, Drets Civils i Feminismes de l'Ajuntament de Lleida, i de la Unitat de Desenvolupament i Cooperació de la Universitat de Lleida

Disseny i Maquetació: Estudi NiX

ISSN: 1697-3054

DL: L-139-2004

La Unitat de Desenvolupament i Cooperació no comparteix necessàriament les opinions de les persones col·laboradores.

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	7
EL PERQUÈ DE L'EGiBDH	9
INTRODUCCIÓ	11
QUÈ ÉS L'ENFOCAMENT DE GÈNERE I BASAT EN DRETS HUMANS?	17
1. Què aporta l'enfocament de gènere a l'enfocament basat en drets humans?	18
2. Elements clau per a l'aplicació de l'enfocament de gènere i basat en drets humans	20
3. Elements diferenciadors per a l'aplicació de l'enfocament de gènere i basat en drets humans	21
4. Diferència entre l'enfocament de necessitats i l'EGiBDH	22
5. Canvis que comporta l'enfocament de gènere i basat en drets humans en el treball de les organitzacions socials	24

APLICACIÓ DE L'ENFOCAMENT DE GÈNERE I BASAT EN DRETS HUMANS AL CICLE DEL PROJECTE	29
1. Identificació	29
1.1 Recopilació d'informació del context	31
1.2 Diagnòstic i anàlisi participativa	36
2. Disseny o formulació del projecte	54
2.1 Planificació de la participació i de la rendició de comptes	55
2.2 Objectius, resultats i activitats	55
2.3 Seguiment: què és i com fer-ho	58
2.4 Indicadors en projectes	60
3. Execució	63
4. Avaluació	65
5. Conclusions	69
BIBLIOGRAFIA	71
ANNEXOS	87
Annex I: preguntes EGIBDH	89
Annex II: alertes de gènere	105
Annex III: cas pràctic	112

AGRAÏMENTS

Aquesta guia és el resultat d'una nova etapa en el sector de la cooperació i l'educació per al desenvolupament de Lleida caracteritzada per la col·laboració constructiva entre els seus principals actors.

L'aplicació de l'enfocament de gènere i basat en drets humans neix de l'impuls per part de l'Ajuntament de Lleida, i especialment també del grup de treball EGiBDH, integrat per la Coordinadora d'ONGD i aMS, la Unitat de Desenvolupament i Cooperació de la Universitat de Lleida i l'Ajuntament de Lleida.

Pretén ser una eina de suport a les entitats de Lleida perquè orientin la seva feina perquè que contribueixi a l'equitat de gènere i a la realització dels drets humans.

La guia se suma a altres iniciatives d'enfortiment de capacitats de les entitats, com ara la formació i el suport tècnic per a la producció de projectes de cooperació i educació per al desenvolupament des de l'enfocament de gènere i basat en drets humans. Per tant, l'agraïment és per a totes les persones que s'han implicat en el procés de treball que ha culminat en aquesta guia i, també, per endavant, per a totes les entitats que es van esforçar a fer evolucionar els seus projectes cap a aquesta visió.

PRESENTACIÓ

Al Voltant de... és una col·lecció de quaderns monogràfics i divulgatius que aborden des d'una perspectiva rigorosa i objectiva qüestions rellevants de la conjuntura internacional i local. Aquests quaderns intenten proporcionar una visió breu i entenedora de tots els temes tractats, des del compromís de la Unitat de Desenvolupament i Cooperació per contribuir construir una ciutadania global i a augmentar la justícia social a través de les eines que tenim al nostre abast: la informació i la sensibilització.

En un món globalitzat on coexisteixen múltiples fonts d'informació i ciutadania desinformada, creiem que esdevé necessari conèixer que hi ha a la base de molts esdeveniments que són tractats recurrentment de forma supèrflua i sovint tergiversada pels grans mitjans de comunicació.

Esperem que aquest instrument que la Unitat de Desenvolupament i Cooperació posa a l'abast de la ciutadania contribueixi al foment del coneixement dels fenòmens que en són contemporanis i a l'augment de la consciència existent a les nostres comarques al voltant dels principals reptes que la nostra societat afronta.

Us convidem a que gaudiu de la lectura.

EL PERQUÈ DE L'EGiBDH

Nous temps, nous rums. En nom de la cooperació al desenvolupament s'han comès veritables despropòsits i ens cal donar un cop de timó per erradicar les males praxis, esmenar errades i acordar un objectiu que ens ajudi a visualitzar que, efectivament, un món just, igualitari i inclusiu és possible. Una de les eines que tenim a l'abast per assolir aquesta fita és l'enfocament de gènere basat i basat en drets humans, que situa l'empoderament de les dones al centre i impulsa un desenvolupament eficaç que repara el greuge històric de deixar-les a una banda, situades fora dels espais de poder.

El nou enfocament implicarà renunciar a grans ordres ja establerts i apostar decididament en favor de valors com l'equitat, la comunitat i el compromís per una humanitat més justa, i amb els drets humans com a marc de referència.

Es tracta d'un canvi de paradigma que no requereix inversions econòmiques i que es basa en la voluntat de canvi i la suma de l'esforç que ens cal per desfer l'actual trencaclosques i disposar de bell nou les fitxes, de manera que creem espais d'oportunitat per al desenvolupament de les dones, sobretot les dels països empobrits.

Ens complau presentar-vos aquest nou quadern des del convenciment sòlid que serà una eina bàsica per construir una societat més justa, des l'àmbit més global fins al més local, una autèntica revolució inspirada pel feminisme d'arrel.

INTRODUCCIÓ

El Govern català ha impulsat, des del període 2015-2018, i mantenint la mateixa estratègia al Pla Director de Cooperació al Desenvolupament 2019-2023, una política de cooperació a través de la qual assumeix el lideratge de la integració de dos enfocaments àmpliament aplicats per les agències internacionals de cooperació al desenvolupament: l'enfocament de gènere (a partir d'ara, EG) i l'enfocament basat en drets humans (a partir d'ara, EBDH), que han donat com a resultat l'enfocament de gènere i basat en drets humans (a partir d'ara, EGIBDH).

Es tracta d'un enfocament que s'està consolidant en el sector de la cooperació catalana al desenvolupament. La seva peculiaritat es basa en l'aplicació de manera simultània de l'EG i l'EBDH, els quals han estat reinterpretats com una responsabilitat política compartida amb l'objectiu d'abordar les causes estructurals de les desigualtats i les violacions dels drets, i prioritzar l'acompanyament en processos de canvi en lloc de la provisió directa de serveis.

Els reptes globals identificats els últims anys, tot i que no exclusivament, en relació amb el procés d'elaboració de l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible (a partir d'ara, ODS), trenquen les velles dicotomies que dividien el món en nord i sud. Una evolució important és que posen al centre la necessària implicació tant dels governs com de la societat civil en la consecució dels objectius establerts i en l'efectivitat dels drets. Això té implicacions en relació amb la progressiva i necessària integració de les línies estratègiques anteriors (cooperació, educació per al desenvolupament i acció humanitària). L'aposta de la cooperació catalana per trencar amb aquests compartiments estancs es pot fonamentar en l'adopció de l'EGIBDH com a fil conductor per al conjunt de l'acció de la cooperació i l'educació per al desenvolupament.

Amb aquesta finalitat, l'Ajuntament de Lleida planteja l'enfortiment de capacitats dels actors implicats en la cooperació al desenvolupament i ofereix al sector formacions respecte a l'EGiBDH, així com acompanyament tècnic en el procés de formulació dels projectes.¹ També ha fet un esforç per enfortir les seves pròpies capacitats mitjançant formacions per al personal de l'ajuntament i les diferents administracions públiques de Lleida. Simultàniament, s'ha treballat per fer una adequació progressiva d'alguns dels instruments clau del seu treball a l'EGiBDH, com el cas de les bases de les convocatòries de subvencions de cooperació internacional i d'educació per a la transformació social (a partir d'ara, EpTS) i els seus formularis respectius.

Aquesta guia consta d'una part introductòria en la qual s'explica què és l'EGiBDH, així com els reptes que planteja respecte a enfocaments anteriors amb els quals les entitats socials solen estar més familiaritzades. A continuació, els epígrafs següents s'estructuren d'acord amb el cicle de gestió dels projectes (identificació, formulació, execució i seguiment i avaluació).

¹ En un esforç coordinat entre els diferents agents implicats en el treball de cooperació i educació per al desenvolupament: Paeria, Universitat de Lleida i Coordinadora d'ONGD i aMS de Lleida.

QUÈ ÉS L'ENFOCAMENT DE
GÈNERE I BASAT EN DRETS
HUMANS?

QUÈ ÉS L'ENFOCAMENT DE GÈNERE I BASAT EN DRETS HUMANS?

L'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans (OACDH) defineix l'EBDH com:

“un marc conceptual per al procés de desenvolupament humà que, des del punt de vista normatiu, es basa en les normes internacionals de drets humans i, des del punt de vista operacional, està orientat a la promoció i la protecció dels drets humans. El seu propòsit és analitzar les desigualtats que es troben al centre dels problemes de desenvolupament i corregir les pràctiques discriminatòries i l'injust repartiment de poder que obstaculitzen el progrés en matèria de desenvolupament.” (OACDH, 2006: 15)¹

Malgrat que no s'hagi establert una metodologia concreta per treballar aquest enfocament, des de Nacions Unides s'han acordat una sèrie d'elements fonamentals:

- Quan es formulin les polítiques i els programes de desenvolupament, l'objectiu principal ha de ser la realització dels drets humans (a partir d'ara, DH).
- S'han d'identificar les persones **titulars de drets**, (a partir d'ara, TD) i allò a què tenen dret, les **titulars de responsabilitats** (a partir d'ara, TR) i els **titulars de deures o obligacions** (a partir d'ara, TO) i tot allò que els incumbeix.²

1 Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans (OHCHR), 2006: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FAQsp.pdf>.

2 Vegeu les definicions de la pàgina 49

- Les intervencions s'encaminaran a enfortir les capacitats dels TD per reivindicar aquests drets i dels TO per complir els seus deures i obligacions.
- Els principis i les normes continguts en els tractats internacionals de DH han d'orientar tota la tasca de cooperació per al desenvolupament en tots els sectors i en totes les fases dels projectes.

L'EGiBDH és el resultat de la combinació explícita de l'EBDH i l'EG. **Es tracta d'una aposta política i ètica** d'ubicar les persones al centre del desenvolupament, així com la realització igualitària i no discriminatòria dels seus drets, de manera participativa i transparent, i exercint la rendició de comptes.

És clau entendre que l'enfocament integrat no és una simple addició de l'EG i el EBDH, sinó que busca identificar sinergies i aprofitar les complementaritats entre tots dos, i, a més, dona resposta a les limitacions de tots dos enfocaments si són contemplats per separat.

1. QUÈ APORTA L'ENFOCAMENT DE GÈNERE A L'ENFOCAMENT BASAT EN DRETS HUMANS?

Les crítiques feministes als DH van propiciar una reconceptualització del contingut dels drets.

Algunes de les aportacions en aquest sentit són:

- Van posar de manifest el **biaix androcèntric dels DH**, qüestionant una interpretació abstracta dels subjectes de drets, que en realitat remetia a les experiències dels homes occidentals. Van visibilitzar dones concretes situades en contextos històrics i llocs específics que eren diana de violacions de drets de forma diferent als homes. I d'aquesta manera van evidenciar l'existència d'una gran bretxa entre el reconeixement formal dels DH i les possibilitats de les dones d'exercir-los.

- Van exigir la **connexió de les diferents esferes de vida de les persones i la interdependència dels DH**. Atès que gran part de la vulneració dels drets de les dones tenen lloc en l'àmbit privat, era clarament insuficient que els DH es contemplessin circumscrits a l'esfera pública. Aquesta reinterpretació va permetre que els drets econòmics s'interpretessin des del prisma de la divisió de la feina per gènere i la valoració de l'economia de les cures.
- Van assenyalar que les **violències de gènere** vulneren i anul·len l'exercici dels DH i les llibertats fonamentals per part de les dones.³ La seva eliminació es considera una condició indispensable perquè exerceixin els seus drets.
- Van plantejar la **sexualitat i la reproducció com a àmbits de dret**, els quals havien estat històricament controlats per institucions com la família, l'Església i els estats. La noció de drets reproductius rescata el cos de les dones i el seu dret a decidir, el dret al plaer i al control del cos. El reconeixement dels drets sexuals va establir posteriorment les bases per reclamar el dret a expressar la sexualitat sense discriminació, la llibertat d'orientació sexual i de diversitats identitàries basant-se en el gènere.

La consideració dels drets de les dones com a DH va comportar un canvi en la concepció dels drets, i es va passar d'un enfocament més jurídic a una "**cultura dels DH**" que compromet els governs a confrontar el sistema de creences masclistes i patriarcal que serveixen de fonament a la vulneració dels drets de les dones i de la diversitat de persones en termes d'identitats de gènere, orientació sexual, etc.

3 Vegeu la recomanació general 19 de la CEDAW: http://www.ipu.org/splz-e/cuenca10/cedaw_19.pdf.

2. ELEMENTS CLAU PER A L'APLICACIÓ DE L'ENFOCAMENT DE GÈNERE I BASAT EN DRETS HUMANS

Qualsevol tipus d'iniciativa o projecte ha de buscar com **contribuir a la realització dels drets humans de les dones** (a partir d'ara, DHM), per tant, s'han de caracteritzar de manera concreta les vulneracions de drets prenent com a referència el marc normatiu internacional de DH.

- Es parteix de la premissa que qualsevol vulneració dels DH respon a **mancances de capacitats de les diferents titularitats (TD, TO, TR)**, la qual cosa implica que cal identificar les bretxes de capacitat de cada titularitat, i partint d'això, donar suport als processos d'enfortiment de capacitats pertinents.
- Quant als projectes, **no importen únicament els resultats, sinó que adquireixen la mateixa importància els processos**. No només **què** es vol aconseguir, sinó com es duen a terme totes les accions. És un requisit *sine qua non* que es promogui la **participació**, es garanteixi la inexistència de cap discriminació i s'obrin moments i espais per a la **transparència i la rendició de comptes** (no només per part dels TO, sinó també dels TR i, per tant, ha de quedar plasmat en el disseny dels projectes).
- Es busquen **impactes transformadors**, és a dir, assegurar que els projectes aborden les causes estructurals de les vulneracions de DH, i aconseguir-ho requereix un **enfocament multisectorial a través d'establiment d'aliances**.

3. ELEMENTS DIFERENCIADORS PER A L'APLICACIÓ DE L'ENFOCAMENT DE GÈNERE I BASAT EN DRETS HUMANS

- Interpretació dels problemes. No són necessitats, sinó drets vulnerats a partir del que estableixen els instruments internacionals dels DH i la legislació nacional de referència.
- Promoció de la participació de tota la població titular (TD, TO, TR) i, de forma primordial de les persones TD en tot el cicle de gestió del projecte.
- Identificació dels col·lectius en situació de més vulnerabilitat i desagregació de les diferents experiències de discriminació d'aquests col·lectius.
- Identificació dels TO i els TR en el context de la situació analitzada.
- Anàlisi de les causes de les vulneracions de drets, motiu pel qual resulta ineludible la utilització de marcs d'anàlisi de gènere i de relacions de poder.
- Identificació de les bretxes de capacitat de totes les titularitats per contribuir a l'empoderament de les persones TD i a l'enfortiment de capacitats dels TO i els TR en aquells aspectes que els impedeixin complir les seves respectives obligacions i responsabilitats.
- Disseny d'intervencions integrals des d'una perspectiva de col·laboració amb altres TR i recerca d'oportunitats per a aliances estratègiques.

4. DIFERÈNCIA ENTRE L'ENFOCAMENT DE NECESSITATS I L'EGiBDH⁴

Com s'interpreta	Des d'un enfocament de necessitats	Des d'un enfocament de gènere i basat en drets humans
Les persones que són al centre	<ul style="list-style-type: none"> - Grups vulnerables per les seves necessitats i carències. 	<ul style="list-style-type: none"> - Persones, dades contemplades de forma desagregada (sexe, edat, diversitat d'origen, etc.), que pateixen la discriminació i la vulneració de drets, és a dir, TD.
El problema	<ul style="list-style-type: none"> - Manca de recursos per gestionar les seves necessitats de forma autònoma. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vulneració de drets i fragilitat de les capacitats de les diferents titularitats implicades.
La igualtat de gènere	<ul style="list-style-type: none"> - Necessitats pràctiques de les dones (que, a més, busquen satisfer les necessitats de qui s'interpreta que està al seu càrrec sense qüestionar el desavantatge inherent a la divisió de la feina per gènere). 	<ul style="list-style-type: none"> - Interessos estratègics de gènere que passen per deslegitimar la <i>justificació</i> cultural de les vulneracions de drets. - Estratègia d'empoderament per desmantellar l'arrelament estructural de les discriminacions pel que fa al gènere.
La motivació i el paper de les ONG	<ul style="list-style-type: none"> - Bona voluntat. Compromís ètic. - Provisió d'aquells recursos i serveis que manquen. - Enfortiment de capacitats per a l'autogestió. 	<ul style="list-style-type: none"> - L'Organització no Governamental (a partir d'ara, ONG) assumeix la seva responsabilitat com a TR i contribueix a la realització dels DH en col·laboració amb altres titularitats. - Facilita l'empoderament de la població TD (un cop identificats els col·lectius en situació de més vulnerabilitat) i genera l'enfortiment de capacitats dels TO i els TR.
Selecció de l'objectiu i de la intervenció/ projecte	<ul style="list-style-type: none"> - L'ONG estableix els objectius d'acord amb la seva especialització sectorial. 	<ul style="list-style-type: none"> - Des de la seva experiència, l'ONG busca aliances amb altres entitats per contrarestar la interdependència de drets amb les vulneracions de drets.
Com serà la intervenció?	<ul style="list-style-type: none"> - Provisió, serveis i recursos. - Enfortiment de capacitats (sobretot formació). - Integració de col·lectius exclosos. 	<ul style="list-style-type: none"> - Generació de consciència de drets. Enfortir: - Capacitats per reclamar (TD, visió desagregada). - Capacitats per assumir obligacions i responsabilitats (TO i TR). - Les intervencions es realitzen en el marc dels principis dels DH.

Amb qui es treballa?	<ul style="list-style-type: none"> - Amb persones beneficiàries o usuàries que de vegades poden col·laborar per millorar les intervencions. 	<ul style="list-style-type: none"> - Amb altres TR i, fonamentalment, amb TD (visió desagregada). - Es pot contemplar també col·laboració amb els TO (tot i que també fent incidència perquè compleixin les seves obligacions).
Qui té el protagonisme? Qui produeix els canvis?	<ul style="list-style-type: none"> - Les ONG i les sòcies que impulsen el projecte. 	<ul style="list-style-type: none"> - Persones TD, específicament col·lectius en situació de més vulnerabilitat (visió desagregada).
La relació amb el govern	<ul style="list-style-type: none"> - Les ONG cobreixen aquells aspectes als quals els governs no donen resposta. 	<ul style="list-style-type: none"> - Es dona suport als governs (administracions, funcionariat, serveis públics, etc.) i se n'enforteixen les capacitats perquè es compleixin les seves obligacions i retin comptes. - Se'ls exigeix i es fa incidència, en diferents nivells de l'administració, amb la finalitat que respectin, protegeixin i garanteixin els DH.
El marc d'intervenció	<ul style="list-style-type: none"> - Sectorial. 	<ul style="list-style-type: none"> - Intersectorial i treball en xarxa. - D'allò local a allò global.
El tipus de planificació	<ul style="list-style-type: none"> - En funció dels resultats i del que les ONG vulguin aconseguir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Per processos, i orientats a resultats. Són importants els resultats, però també com s'assoleixen, en concordança amb els principis dels DH.
Els tipus de resultats esperats	<ul style="list-style-type: none"> - Millora de la situació del problema del grup/col·lectiu. - Es faciliten els recursos (econòmics, tècnics/eines, d'infraestructures, humans, etc.). - Enfortides les capacitats. - Resultats a curt termini, immediats. 	<ul style="list-style-type: none"> - Canvis en la presa de consciència de les persones TD en situació de més vulnerabilitat. - Canvis en la presa de consciència de la responsabilitat dels TO i els TR. - Drets reclamats (incidència, organització col·lectiva, mobilització social).
Conseqüències	<ul style="list-style-type: none"> - Algunes persones se'n beneficien i milloren el seu benestar, però aquelles a les quals no se'ls ha donat cobertura continuen igual. 	<ul style="list-style-type: none"> - S'ha contribuït a la realització dels drets de totes les persones, fins i tot d'aquelles que no han participat directament en el projecte.

4 Elaboració pròpia a partir d'una taula prèvia inclosa en una altra guia feta per l'autora: *Aprender haciendo: hacia la aplicación del enfoque integrado EGYBDH por Médicos del Mundo* (2017), MDM.

5. CANVIS QUE COMPORTA L'ENFOCAMENT DE GÈNERE I BASAT EN DRETS HUMANS EN EL TREBALL DE LES ORGANITZACIONS SOCIALS

L'aplicació de l'EGiBDH comporta una sèrie de canvis en relació amb les formes de procedir i planteja alguns reptes, en termes de reorganització de processos de treball interns, en el cicle de gestió dels projectes, als quals els caldrà un temps per poder aconseguir-los.

Aquests són alguns dels reptes:

- **Protagonisme de les persones TD:** el fet d'impulsar processos participatius, tant per a la generació de consciència com per dissenyar intervencions ajustades a les demandes de les persones TD, és clau per a l'EGiBDH, atès que requereix desmuntar formes habituals de treball i de relació entre les ONG i les persones "beneficiàries", propiciar l'establiment de **relacions horitzontals, més transparència i rendició de comptes, la participació directa de les persones TD en el projecte i en la reivindicació dels seus drets.**
- Qüestionar les **expectatives d'ajuda o beneficència** per part de les persones en situació d'exclusió a les quals se'ls estan vulnerant drets. Requereix l'impuls de processos (d'empoderament) perquè **prenguin consciència de la seva titularitat de drets i per a una posterior articulació col·lectiva de reclamacions dels drets que s'estiguin vulnerant.**
- **Inversió de temps més important en el procés del disseny del projecte:** no es tracta d'un treball de despatx orientat a emplenar un formulari per obtenir finançament, sinó que cal prioritzar el disseny del procés participatiu a favor de l'empoderament de persones TD i de l'enfortiment de les capacitats dels TO i els TR. Cal comptar, per part de les ONG, amb inversió d'esforç per nodrir col·laboracions/aliances amb altres agents TR o, fins i tot, amb institucions públiques (TO).
- **Ampliar l'espectre de col·laboració amb altres entitats:** fins ara el més habitual, quan es col·laborava amb alguna altra entitat, era fer-ho perquè treballava en el mateix sector

i impulsava projectes de caire similar. L'EGiBDH requereix col·laboracions més diverses per donar resposta a la interdependència dels drets, com, per exemple, que els problemes de salut poden estar associats amb la insalubritat dels habitatges o fins i tot amb el nivell educatiu.

- **Pèrdua del sentit de la sectorialització:** l'EGiBDH es basa en la interdependència i la indivisibilitat dels drets humans, i això contrasta amb l'alt grau d'especialització sectorial de la majoria de les ONG. Així, per exemple, treballar la salut des de l'EGiBDH requereix que s'analitzi aquest dret en interdependència d'altres dels quals també en depèn la seva realització. No es tracta que les ONG hagin de passar a treballar qualsevol dret que sigui vulnerat en un context, sinó que l'anàlisi ha de preveure la interdependència entre les vulneracions de drets. Aquesta anàlisi intersectorial afavoreix l'establiment d'aliances estratègiques de cara a la realització dels drets en un context concret.
- **El procés és igual d'important que els resultats:** en les dinàmiques de les ONG és comú que hi hagi una gran pressió per a la consecució dels resultats dels projectes. Des de l'EGiBDH, el curs de l'execució, és a dir, com es duen a terme les actuacions en concordança amb els principis dels DH, és equivalent a la consecució de resultats. Seria contradictori i inacceptable aconseguir resultats discriminant determinats col·lectius, sense fomentar la participació de les persones TD o sense retre comptes ni promoure la transparència en les diferents fases de la vida del projecte.
- **Formulació i gestió participada dels projectes:** en el sector de la cooperació s'ha produït al llarg dels anys una important "tecnificació" en termes de formulació, seguiment i justificació a les finançadores dels projectes. Habitualment, la gestió dels projectes l'assumeix el personal tècnic, que ha de complir amb els requisits i els terminis de les diferents finançadores. El procés de gestió dels projectes que proposa l'enfocament integrat parteix de la premissa que el procés d'anàlisi, execució i seguiment són oportunitats per a l'em poderament de les persones TD i per a la conscienciació dels TO i els TR de les seves obligacions i responsabilitats.

APLICACIÓ DE L'EGiBDH AL CICLE DEL PROJECTE

APLICACIÓ DE L'EGiBDH AL CICLE DEL PROJECTE

A través de la proposta de l'enfocament integrat, l'Ajuntament de Lleida pretén fomentar que les entitats que treballen en la promoció del desenvolupament i la transformació social⁵ ho facin amb la finalitat de contribuir a la realització dels DH i fomentar la millora de les capacitats de les persones TD perquè coneguin i reclamin els seus drets, i que els TO compleixin amb les seves obligacions. Així mateix, busca potenciar que els projectes s'orientin de forma específica als col·lectius en situació de més vulnerabilitat.

A continuació es descriuen les diferents fases de treball en el cicle del projecte.

Una qüestió clau és entendre que tota la **compilació d'informació i anàlisi prèvia al disseny de la intervenció, així com les fases posteriors d'execució, seguiment i avaluació, s'han de concebre com un *contínuum***, amb diferents moments i intercanvis de punts de vista entre diferents persones i col·lectius (TD), ONG i qualsevol altre tipus d'entitat social (TR), així com diferents institucions públiques (TO).

1. IDENTIFICACIÓ

La identificació és la fase inicial d'un projecte, la seva funció és tenir un coneixement més ampli del context en el canvi que es vol incidir a través d'una intervenció i permet saber quins són els reptes associats a la realització dels DH: reconèixer a qui se li vulneren drets i com això afecta de manera diferenciada les persones d'acord amb variables com el sexe, la raça (entesa com a construcció social, al llarg del document), ètnia, classe social, identitat de gènere, edat, diversitat funcional, nacionalitat, religió, localització geogràfica rural o urbana, nivell d'estudis, situació administrativa, etc.

5 Tant en termes de cooperació internacional com EpTS, acció humanitària, codesenvolupament, etc.

També es tracta de valorar en quina mesura els TO compleixen els deures derivats de la normativa internacional de DH que han ratificat i, si escau, identificat les bretxes de capacitat que els impedeixen fer-ho.

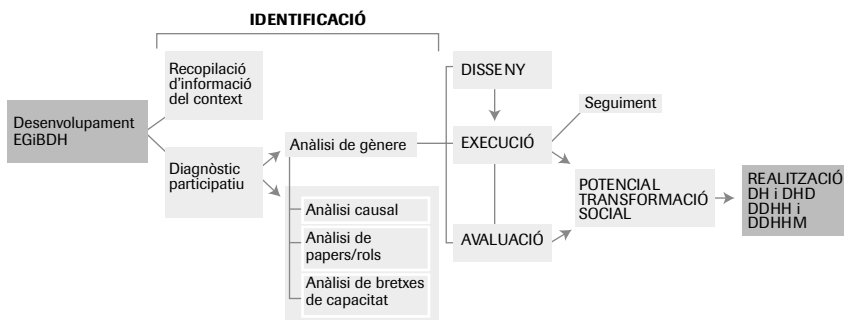
Es tracta fonamentalment d'identificar:

- Quins drets són vulnerats i a qui se'ls hi estan vulnerant d'acord amb el marc normatiu de DH (nacional i internacional).
- Les causes immediates, subjacents i estructurals de la vulneració de drets.
- Les obligacions dels TO respecte a aquests drets i el seu possible incompliment.
- Les bretxes de capacitat dels diferents titulars i les oportunitats per contribuir al seu enfortiment.
- Possibles aliances estratègiques amb les altres titularitats (TO, TR, TD) per contribuir de manera més eficaç a la consecució dels DH.

En l'EGiBDH, la identificació cobra una especial rellevància per dos motius:

- Sense aquesta identificació resulta impossible dissenyar les **estratègies i les accions adequades** per detectar les vulneracions que es produeixen en el context.
- Els **processos participatius** de producció d'informació i anàlisi propicien, a més, la presa de consciència de les diferents titularitats sobre les seves responsabilitats associades als DH i als DHM.

En la fase d'identificació, distingim dos moments: recopilació d'informació del context i diagnòstic participatiu.

1.1. RECOPILACIÓ D'INFORMACIÓ DEL CONTEXT

De forma prèvia a l'inici de l'anàlisi pròpiament dita del que està passant, cal fer la recollida d'informació preliminar de context: dades desagregades,⁶ documents i publicacions de referència produïts per organismes internacionals i organitzacions estatals (governamentals o no). Del que es tracta és d'obtenir una visió panoràmica per comprendre els factors polítics, econòmics, socials, legals, culturals i històrics interpretats des d'una perspectiva de gènere interseccional.⁷ Si bé les ONG estan habituades a la identificació de “problemes de desenvolupament”, l'EGiBDH els proposa que passin a interpretar-los en termes de vulneracions de drets.

Reptes de desenvolupament com a vulneracions de drets:

- Quins reptes de desenvolupament existeixen en el context?
- Amb quin dret els podem relacionar?
- Quins altres drets s'hi veuen afectats?
- Quines són les persones més afectades pel problema de desenvolupament?
- Afecta igual totes les persones?
- On està passant?
- Quines accions s'han dut a terme fins ara per fer front a aquesta situació?
- Qui ha liderat aquestes accions?
- S'ha aconseguit algun canvi amb aquestes accions?
- Quins obstacles s'hi han trobat?

6 Segons variables de diferència que ens ajudin a entendre si s'hi produeixen discriminacions i, consegüentment, vulneracions de drets: sexe, classe social, edat, identitat de gènere, ubicació geogràfica, situació administrativa, ètnia, orientació sexual, diversitat funcional, religió, etc.

7 El concepte *interseccionalitat* el va encunyar l'advocada afrodescendent Kimberlé Crenshaw, que el va definir com “l'expressió d'un sistema complex d'estructures d'opressió múltiples i simultànies. Per mostrar com les diverses formes de raça, gènere i classe social interactuen per donar forma a discriminacions complexes” (CRENSHAW WILLIAMS, K. *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics*. University of Chicago Legal Forum, 1989: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/uchcl-11989&div=10&id=&page=>

Es tracta, en definitiva, d'analitzar com s'entrecreuen diferents discriminacions: sexe, raça (entesa com a construcció social), classe, diversitat funcional, edat, ètnia, identitat de gènere, nacionalitat, etc.

Aquestes informacions són d'especial rellevància per a l'entitat impulsora del projecte. D'una banda, perquè és una bona ocasió per debatre, generar aprenentatge i unificar conceptes entre els qui la integren i, de l'altra, perquè permetrà a l'entitat impulsora manejar una sèrie d'informacions necessàries per contextualitzar i nodrir les aportacions dels TD i els TO, fer-los les preguntes subsegüents o sistematitzar de forma adequada les informacions que produeixin respectivament.

Quina informació preliminar hem de revisar?

- Factors socials, culturals, econòmics i polítics rellevants per comprendre el que passa.
- Dades desagregades per gènere i altres variables pertinents (edat, nivell educatiu, ètnia, nacionalitat, lloc de residència, situació administrativa, orientació sexual, ingressos, etc.).
- Dades quantitatives, però també qualitatives.
- Fonts:
 - Investigacions acadèmiques.
 - Estudis i publicacions d'ONG nacionals i internacionals.
 - Testimonis directes i intercanvis amb altres organitzacions que treballin la mateixa realitat.

Quina informació del sistema internacional de DH és interessant de consultar?

- Tractats o convencions ratificades per l'Estat.
- Recomanacions o observacions generals de les convencions.
- Informes del país presentats per l'estat als òrgans de control establerts en cada tractat o convenció.
- Observacions finals dels òrgans de control i informes emesos pels comitès dels tractats o convencions.
- Informes de relators (país o per temàtica).
- Informes ombra produïts per la societat civil (si n'hi ha).

Identificació dels col·lectius en situació de més vulnerabilitat

Cal que es basi en les percepcions de les titularitats implicades sobre els factors que impedeixen l'exercici dels drets a diferents col·lectius, degudament desagregades segons sexe, edat, nivell educatiu, classe, religió, orientació sexual, identitat de gènere i, en general, qualsevol altra variable pertinent en el context concret.

Es poden identificar els aspectes de vulnerabilitat per reconèixer qui té més dificultats per a l'exercici dels seus drets: escàs accés a mitjans productius i/o econòmics; falta d'educació; salut; manca de poder i influència; accés a la informació, i estigma i discriminació per motius de gènere, religió, raça, casta, ètnia, orientació sexual, identitat de gènere, etc. Cal analitzar, de manera especial, com interseccionen aquestes circumstàncies entre si i quins efectes tenen en l'agreujament de les experiències de vulnerabilitat i discriminació de determinats col·lectius.

Caracterització de la situació del dret

En aquesta fase preliminar es fa una primera valoració de la situació del dret a partir de les informacions recopilades fins al moment. Es tracta d'un intent d'acotar les dimensions o els aspectes concrets en què es produeix l'incompliment del dret.

Per fer-ho, cal especificar, prenent com a referència el marc normatiu nacional i internacional, si en la situació concreta que s'està analitzant es garanteixen la disponibilitat dels serveis relatius a aquest dret, l'accessibilitat (física, econòmica), la qualitat mínima, l'acceptabilitat cultural, la igualtat i la no-discriminació, quines vies de participació de les persones TD s'han proveït i quines iniciatives de rendició de comptes s'han dut a terme. Serà clau l'anàlisi de l'exercici o vulneració dels drets des de la perspectiva de gènere, atès que permetrà també identificar les bretxes entre dones i homes per saber com experimenten els seus drets.

Dret humà a l'aigua i el sanejament

Dimensions dels DH que cal tenir en compte.⁸

- **Disponibilitat:** en relació amb el nombre de recursos, béns i serveis disponibles per al compliment del dret. Està molt relacionada amb la presa de decisions i la distribució pressupostària, aspectes en què les dones i l'agenda de gènere solen estar relegades.

Exemple: Es garanteix l'accés a l'aigua de manera continuada per a ús personal i domèstic?

- **Accessibilitat:** vinculada a la no-discriminació en la prestació i en l'abast geogràfic, cultural, econòmic o religiós. En aquest sentit, les dones solen tenir menys accés a recursos econòmics i de mobilitat o més limitació per les normes religioses.

Exemple: Es garanteix que els preus per accés a l'aigua no excloguin persones amb recursos escassos?

- **Qualitat tècnica i humana dels serveis:** apostar per la confidencialitat i l'atenció a les necessitats diferenciades de dones i homes.

Exemple: Es garanteix que l'aigua de qualsevol barri o comunitat sigui potable?

- **Sostenibilitat:** vinculada a la continuïtat en el temps per a l'adequació del recurs o servei als objectius que es proposava, al seu funcionament i a les estructures.

Exemple: S'han buscat formes per obtenir aigua que no esgotin els aqüífers?

8 Informe d'articulació de les línies estratègiques del Pla Director de Cooperació al Desenvolupament 2015-2018 des de l'EGiBDH, a càrrec de Marta Pajarín i Natalia Navarro.

- **Participació:** fa referència a la facultat de les persones d'incidir en la presa de decisions sobre els recursos que els afecten.

Exemple: Han participat o participen les persones en les decisions sobre la gestió de l'aigua?

- **Acceptabilitat:** en relació amb els valors de les persones TD, requereix una revisió d'aquests valors des de la mirada de gènere.

Exemple: El subministrament d'aigua respecta els valors de les comunitats? (sempre que aquests valors culturals no resultin discriminatoris).

- **Rendició de comptes:** les titularitats implicades (instàncies públiques o empreses privades) proporcionen informació relativa a les inversions d'aigua i sanejament.

Exemple: Proporcionen dades desagregades per valorar possibles diferències o discriminacions en l'accés al servei?

Es tracta d'una primera presa de contacte amb la situació del dret que, amb tota probabilitat, es completarà a mesura que es dugui a terme l'anàlisi causal, en la qual les visions de les persones TD i, si escau, els TO i TR, puguin enriquir-la, particularment quan s'analitzin les causes subjacents de la vulneració de drets.

Vegeu els annexos I i II

1.2 DIAGNÒSTIC I ANÀLISI PARTICIPATIVA

Ja hem recopilat la informació contextual sobre la situació dels DH que ens servirà per entendre millor les experiències, les posicions i les responsabilitats de les diferents titularitats (TD, TR i TO) durant el diagnòstic participatiu. Aquest procés de diagnòstic requereix en primera instància la **planificació de la participació per assegurar-nos que comptarem amb les visions de les diferents titularitats**. No sempre es podran produir moments de debat simultani amb totes les titularitats, per tant, caldrà buscar com traslladar les consideracions i els arguments d'unes titularitats a d'altres per enriquir les seves respectives visions.

És essencial considerar que el mateix **procés de diagnòstic participatiu és una gran oportunitat per generar consciència** entre els TD que tenen drets i entre els TO sobre quines són les seves obligacions.

El diagnòstic és el producte de la barreja de **diferents anàlisis: de gènere, causal, de papers⁹ i bretxes de capacitat**. Gràcies a aquestes anàlisis, les diferents titularitats implicades entendran millor, per què s'estan vulnerant drets i a qui se'ls hi estan vulnerant especialment; quin paper o responsabilitat tenen els TD, TO i TR, i amb quins recursos i capacitats haurien de comptar per complir la seva responsabilitat de forma efectiva. A més, proporciona una visió de les estratègies i les mesures necessàries per confrontar les discriminacions identificades i avançar cap a la consecució de l'equitat de gènere.

Participació i anàlisi de la realitat

Un repte substancial en l'EGiBDH és, per dos motius principals, la participació:

- La necessitat d'articular els punts de vista de les diferents titularitats implicades (TD, TR i TO).
- Com a via ineludible per construir consciència sobre la titularitat de drets i impulsar processos d'empoderament en les persones en situació de vulnerabilitat.

⁹ És important comprendre que el desenvolupament d'aquestes anàlisis no té un caràcter lineal, sinó que se superposen entre si. Així, per exemple, l'anàlisi de gènere té entitat pròpia, però també ha de ser transversal a la resta de les anàlisis.

La participació de les persones TD en l'anàlisi de la realitat, en el disseny de la intervenció i en el fet de comptar amb les perspectives dels TR i els TO comporta un millor encaix en la intervenció, atès que:

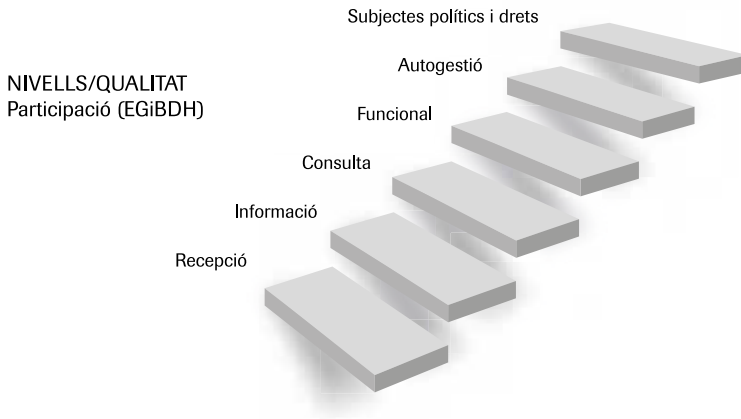
- Parteix de les vivències i les experiències de persones en situació de vulnerabilitat, la qual cosa permet comprendre que la realitat no és única.
- Identifica les diferents concepcions/percepcions de DH de les diferents titularitats (TD, TR, TO).

A més, també és una via perquè les diferents titularitats implicades:

- Prenguin consciència del seu paper en relació amb els drets (reclamar-los/TD, garantir-los i crear les condicions/TO, responsables de respectar-los i contribuir a la seva relació/TR).
- Tinguin contacte amb els drets reconeguts, s'apropiïn de la normativa que els empara i tinguin un millor coneixement dels canals establerts per exigir-ne el compliment.

Hi ha diferents nivells de participació i, per tant, en el cicle de gestió dels projectes, si el que busquem és contribuir a l'empoderament de les persones titulars de drets, hem de posar atenció a allò a què ens referim quan es parla de "participació". Una confusió habitual és pensar que la participació es garanteix mitjançant la utilització de metodologies participatives, però això no és necessàriament així. Hi ha tècniques de recopilació i producció d'informació que poden generar "participació", i aquest tipus de participació aporta més beneficis a qui està planificant, ja que els permet comptar amb informació més ajustada a la realitat per dissenyar intervencions més adequades. Pot passar que es faci una "extracció d'informació" sense que es garanteixi la incidència de les persones participants en la presa de decisions sobre el seu propi procés de desenvolupament i sense que el procés participatiu contribueixi a generar consciència sobre els seus drets. És per això que és interessant categoritzar diferents "nivells de participació" que serveixin per distingir-ne els efectes en termes d'empoderament i exigència de drets per part de les persones TD.

L'escala de la participació¹⁰ permet distingir-ne entre una en què les persones “donin informació o siguin consultades” i una altra que suposi, per a les persones participants, un poder de decisió durant tot el projecte. Es tracta d'un canvi en les relacions de poder-procés d'empoderament pel qual les persones TD n'assumeixen el protagonisme principal.

Representació de cada esgló:

- **Recepció:** a les persones TD se'ls informa del projecte, i no tenen incidència ni en les decisions ni en la seva execució.
- **Informació:** les persones TD proporcionen la informació necessària per al funcionament del projecte, però segueixen sense tenir influència en el seu desenvolupament, ni tan sols en l'ús que es farà d'aquesta informació.
- **Consulta:** a les persones TD se'ls pregunta sobre les seves opinions i valoracions quant al projecte, i les seves aportacions es poden tenir en consideració o no.

¹⁰ Es tracta d'una metàfora gràfica àmpliament utilitzada internacionalment, la creació de la qual s'atribueix a Roger Hart (1993).

- **Funcional:** les persones desenvolupen determinades funcions i tasques en el projecte, i poden tenir incidència en la identificació de problemes i en la concreció d'activitats.
- **Autogestió o col·laboració horitzontal:** el projecte es gesta a partir de les persones TD i són elles les que assumeixen el protagonisme principal. L'entitat que impulsa el projecte posa a la seva disposició l'experiència, els contactes i altres capacitats tècniques i polítiques.
- **Subjectivitat en relació amb els drets/empoderament:** el procés participatiu fa que les persones TD es vegin a si mateixes com a titulars de drets i articulin els seus interessos col·lectivament per reclamar a les TO.

La noció d'empoderament en l'EGiBDH té un sentit diferent a com ha estat concebut per altres enfocaments de desenvolupament. No busca exclusivament l'autogestió o l'autosuficiència de persones o col·lectius, sinó que la fita és enfortir les capacitats de les persones TD perquè incideixin en les polítiques públiques i per reclamar els seus drets a les TO.

La selecció de metodologies i eines participatives dependrà de diferents factors. En primer lloc, un dels que cal tenir en compte és saber qui formarà part del procés, ja que no és el mateix si es treballa amb infància que amb persones adultes, amb persones analfabetes o que no ho són o bé amb dones o homes. En segon lloc, cal saber quan s'utilitzaran aquestes eines participatives, atès que no és el mateix si es fan en la fase preliminar o si es volen impulsar reflexions de tipus més analític, de seguiment o d'avaluació.

Serà clau que generin confiança, que no intimidin. Han de propiciar la formació col·lectiva d'una (nova) interpretació de la situació dels drets en el context determinat segons les vivències de qui forma part en el procés de diagnòstic.

Tipus d'eines:

- **Tècniques visuals:** arbre de problemes, diagrames (diagrama de flux/causal, Venn/diagrama institucional, diagrames de sistemes), gràfics circulars, histogrames, etc.
- **Històries orals:** reconstruccions col·lectives d'històries/relats/experiències de vida, visualització o realització de curts/audiovisuals d'algun aspecte de la seva vida, elaboració de casos/supòsits pràctics, anàlisi de cançons, diaris de vida mitjançant diagrames i informació numèrica i/o escrita senzilla, etc.
- **Etnoclassificacions:** DAFO, ús de proverbis, refranys, estereotips i expectatives socioculturals, anàlisi de retalls de premsa/notícies, maneig de dades estadístiques, etc.
- **Tècniques de mapatge:** mapatge de mobilitat, mapatge social, transectes (passejades), mapatge de relacions, passejades comentades d'acord amb la vida quotidiana pròpia, sortides fotogràfiques, realització de *tours* fotogràfics i vídeos, producció de fotonovel·les amb els mòbils, etc.
- **Anàlisi de tendències de temps:** mapatge històric i futur (visió), gràfics de tendències de temps, mapes o rellotges d'usos del temps, calendaris (estacionals, històrics de temporada...), etc.
- **Tècniques de classificació:** classificació per votació, rànquing i puntuació de preferències; classificació per parelles; classificació matricial directa; classificació per votació; classificació de la riquesa, etc.
- **Matriu relacional:** de presa de responsabilitats, de recursos, de capacitats, etc.¹¹

11 Existeixen multitud de manuals sobre eines participatives. S'adjunten alguns enllaços com a exemples:

<http://ejoventut.gencat.cat/permalink/aac2bb0c-2a0c-11e4-bcfe-005056924a59>

<https://www.cear.es/wp-content/uploads/2013/11/Metodologias-participativas.pdf>

<https://www.google.es/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=metodologias+participativas++con+perspectiva+de+g%C3%A9nero>

<http://empleo.granada.org/web/phocadownload/guia%20de%20genero.347.pdf>

Pel que fa a les eines, és molt important ser flexibles, veure-les com el que són, és a dir, un mitjà i no una finalitat en si mateixes, la qual cosa significa que s'hauran d'adaptar, si escau, i de forma tan creativa com sigui possible i, sobretot, prioritzant sempre l'establiment de relacions de confiança, el joc i l'aprenentatge per descobriment, i tot plegat cal guiar-ho per contrastar experiències i punts de vista de les diferents titularitats i així treure'n conclusions.

Anàlisi de gènere

Les relacions de gènere delimiten l'accés als recursos i al poder en tots els països on treballa qualsevol ONG, també a Catalunya, és clar. És, per tant, fonamental saber plantejar les preguntes adequades (anàlisi de gènere) per identificar les possibles desigualtats de poder i les vulneracions de drets associades a les interpretacions que en cada context es fan sobre el que es considera apropiat per a dones i homes, cosa que comporta que estructuralment ofereixen més privilegis als homes i que generen exclusió i discriminació per als que no compleixin aquestes expectatives, així com per als que no encaixen en aquesta categorització binària. L'anàlisi de gènere se centra en els mandats socials que influeixen com dones i homes prenen les decisions relacionades amb els seus drets (salut, educació, habitatge, ingressos, etc.). Es fixa en qui prenen les decisions, si es té accés o control a quins recursos, qui exerceix determinats treballs, quins altres factors i relacions afecten de forma diferenciada la vida de les persones en funció de gènere, etc. En definitiva, del que es tracta és de valorar quines limitacions i oportunitats s'imposen a les persones basant-se en el gènere i quines discriminacions o exclusions són diana en funció de si són dones o homes, o si la seva sexualitat i identitat de gènere s'alineen o no amb les expectatives socials.

L'anàlisi de gènere requereix:

- Comptar amb informació desagregada per sexe i altres variables pertinents (és una condició bàsica necessària, però no és l'anàlisi en si mateixa).
- Examinar com i per què es produeixen les disparitats de gènere, la seva gravetat, les causes i els mitjans aplicats o què cal aplicar per eliminar-les.

- Interpretar si comporten desigualtat en accés i control de recursos i beneficis socials, participació, activitats que es desenvolupen, valor que s'atorga als treballs, capacitat de presa de decisions, etc.
- Valorar la interseccionalitat: agreujament de les vulneracions de drets associades amb el solapament de diferents categories, com edat, nacionalitat, raça, ètnia, situació administrativa, lloc de residència, identitat de gènere, ingressos econòmics, estat civil, nivell d'estudis, etc.

Qüestions guia per dur a terme l'anàlisi de gènere:

- Tradicionalment, en totes les cultures i regions del món, s'han tingut expectatives diferenciades del tipus d'activitats i treballs que podien i havien de fer les dones i els homes. És el que es coneix com a **divisió sexual del treball**, que inclou jerarquització, valoració social i econòmica diferent i desigual. És, per tant, clau identificar la divisió dels treballs i les responsabilitats entre dones i homes en cada context particular, i fer la distinció entre el treball productiu (que passa pel mercat), el reproductiu (tasques domèstiques i cura) i el comunitari (treball voluntari realitzat en benefici de la comunitat) per valorar quines implicacions té aquesta divisió de les feines en l'exercici dels seus drets i en les seves capacitats per demandar-los.
- Reflexió sobre les necessitats que diferents persones –dones i homes contemplats en la seva diversitat– identifiquen com a prioritàries, apreciament possibles diferències entre les percepcions de les unes i les altres. Es tracta de saber com s'interpreten les **necessitats pràctiques de gènere** des del paper social assignat i les expectatives socials prevalents en el context particular. Això és el que en termes d'anàlisi de gènere es coneix com a necessitats pràctiques de gènere. Treballar únicament per alleujar aquestes necessitats deixa inalterada la divisió sexual del treball i la posició social de subordinació de les dones enfront els homes.

- Indagar sobre si les persones són conscients de les desigualtats basades en el gènere que afecten les seves vides, és a dir, si són conscients de les seves experiències de desavantatge pel fet de ser dones i homes, i contrastar les opcions de vida de les unes i les altres. També es refereix al fet si són capaces d'imaginar alternatives equitatives, és a dir, el que es coneix com a **interessos estratègics de gènere**. Quan un projecte s'orienta als interessos estratègics de gènere ha de buscar el desmantellament de les desigualtats socials de gènere en lloc de proveir recursos a les dones per cobrir les seves necessitats immediates i les de les seves famílies. Quan un projecte treballa en pro dels interessos estratègics de gènere, qüestionarà la divisió sexual de la feina, les expectatives socials diferenciades en funció del gènere i les normes culturals que justifiquen aquestes desigualtats.
- Establir, diferenciar i comparar els **recursos** de què disposen les dones i els homes, tant en l'esfera pública com privada, i les oportunitats i les limitacions que comporta el fet de tenir o no aquests recursos entesos com a mitjans i béns, inclosos els de caràcter econòmic (ingrés familiar), productiu (terra, equips, eines, crèdit), polític (capacitats per al lideratge, comptar amb informació, capacitat per organitzar-se col·lectivament) i recursos energètics, tecnològics i clau en termes de gènere: disponibilitat de temps (caldrà valorar les càrregues de treball productiu, reproductiu i comunitari). Pel que fa als recursos, cal distingir entre l'accés, que implica fer-ne ús i beneficiar-se'n, i el control dels recursos, és a dir, que es pot decidir sobre el seu ús i destinació.
- Identificar si hi ha **barreres** en l'àmbit legislatiu, religiós, ambiental, cultural, etc. que impedeixin *de facto*, tot i que no sempre de manera explícita, que les dones exerceixin la seva llibertat i els seus drets. Per tant, cal considerar i valorar en quina mesura creences "culturalment acceptades" es converteixen en una trava per a les dones, o fins i tot serveixen per justificar la vulneració dels DHM.
- Distingir entre la condició i la posició respecte a la presa de decisions. Per **condició** o situació s'entén la situació social,

és a dir, tots aquells factors i mecanismes socioculturals i econòmics que mantenen les dones en una situació de desavantatge i subordinació en relació amb els homes. Funciona com a descriptor de benestar o manca de benestar de les dones. Quant a **posició**, es tracta de les diferències de benestar entre dones i homes, suposa la comparació en termes de la participació en les institucions (en què encara és habitual que les dones ocupin posicions inferiors) i la situació de més vulnerabilitat en indicadors relatius a la pobresa (associada als rols i a les feines socialment assignades a les dones).

- Qualsevol anàlisi de les oportunitats i els desavantatges de totes les persones s'ha de situar en el seu context social, per tant, caldrà assenyalar aquells **factors contextuais, conjunturals o estructurals** que delimiten el marge d'oportunitats per a les persones per portar una vida plena i poder exercir els seus drets.
- Detallar com s'interseccionen i se superposen diferents formes de discriminació en les experiències de les persones i com tenir-ho en compte en el disseny del projecte. Així, es podria valorar que si bé totes les dones experimenten alguna forma de discriminació de gènere, cal considerar, a més, altres factors com edat, classe, raça, idioma, diversitat sexual, capacitat, localització geogràfica, estatus administratiu, etc. És aquesta **intersecció** la que permet entendre experiències particulars de discriminació. Amb això el que es pretén és descobrir les diferències i les similituds significatives per establir les condicions necessàries perquè totes les persones puguin exercir els seus drets.
- Cal dur a terme una observació detallada de les persones que hi **participen**, en quins àmbits de la vida social i quines en queden excloses, a més de qui hi ha i qui no; en quins espais; qui ha pres decisions, i qui veuen afectada la seva vida per aquestes decisions sense haver pogut influir, és a dir, fer valer les seves experiències particulars. Cal distingir entre participació política, participació econòmica i poder de decisió sobre els recursos econòmics.

- Consultar, si escau, **estadístiques desagregades** per sexe, així com altres variables pertinents, que permetin valorar els impactes diferenciats per categories, distingint entre dones i homes,¹² de la provisió per part dels TO de recursos i serveis per a la realització dels seus drets. Aquestes dades permetran valorar, des d'aquesta mirada desagregada, la posició de les dones i els homes, les nenes i els nens, etc. respecte a la disponibilitat, l'acceptabilitat, l'accés, el control, la qualitat, la participació que propicien les polítiques públiques i els serveis o recursos.
- Fer seguiment del **paper efectiu dels TO** (polítiques, lleis, assignació de recursos) en relació amb la promoció de la igualtat de gènere i amb l'erradicació de qualsevol tipus de discriminació i violència basades en el gènere.
- Consultar la **interpretació que el Comitè de la CEDAW o altres òrgans del sistema de protecció de DH fan** sobre les vulneracions dels drets de les dones sobre les quals es treballa, o fins i tot una mirada més general de les vulneracions dels drets de les dones en un context o en un país concret.
- Encara que sigui de manera preliminar, a partir de l'anàlisi de gènere realitzada caldrà concretar de cara a la formulació del projecte quines són les estratègies idònies per abordar les desigualtats i contribuir a la promoció dels drets dels qui pateixen discriminació per motius de gènere, dones en particular. Entre aquestes estratègies, és clau l'empoderament.
- **Empoderament** és un concepte que té una doble dimensió. D'una banda, significa la presa de consciència individual, i això suposa la recuperació de l'autoestima i la consciència de la dignitat pròpia, atès que a través dels mandats socials es poden haver internalitzat preceptes justificadors de la submissió com a dones davant dels homes. De l'altra, fa referència a l'organització col·lectiva de les dones i a la seva mobilització per incidir en pro dels seus propis interessos de gènere i els seus drets.

¹² En cas de generar informació estadística pròpia, caldria ampliar l'espectre a altres opcions no binàries.

Anàlisi causal

L'EGiBDH estableix com a premissa bàsica que els projectes se centrin a desmantellar les causes estructurals de les vulneracions dels drets, és a dir, poden contribuir a mitigar les causes immediates o subjacents, però sense renunciar a la confrontació de les causes estructurals de les vulneracions dels drets.

Valorar les interconnexions entre les causes immediates, les subjacents i els estructurals ajuda a entendre per què els drets no s'estan realitzant, qui és responsable de promoure'ls i protegir-los i fins i tot quins aspectes de les polítiques públiques s'han de canviar i quins elements culturals continuen justificant o propiciant la discriminació de les dones.

L'EGiBDH planteja el desplegament de l'anàlisi causal mitjançant el qüestionament recurrent:

PER QUÈ? PER QUÈ PASSA AIXÒ?

És habitual estructurar aquestes preguntes mitjançant la utilització de l'eina Arbre de Problemes, tot i que també es podria fer amb l'encadenament de preguntes que permetessin delimitar els diferents nivells causals.

Quins són els diferents nivells causals?

- **Causes immediates:** remetent a la situació actual de partida, allò que les persones interpreten com a problemes, o freqüentment com a mancances que veuen com a necessitats (que durant el procés participatiu d'anàlisi caldrà interpretar probablement en moltes ocasions com a drets).
- **Causes subjacents:** són conseqüència del plantejament de polítiques públiques o de lleis i com aquestes impacten en un context determinat, com s'estableixen de manera formal o informal i de com i qui té accés als recursos.

Moltes vegades estan relacionades amb les dimensions dels drets: disponibilitat, accessibilitat (física i econòmica), no discriminació, participació, qualitat, transparència, etc. Són, per aquest motiu, un bon punt d'entrada per fer la connexió amb les vulneracions dels drets.

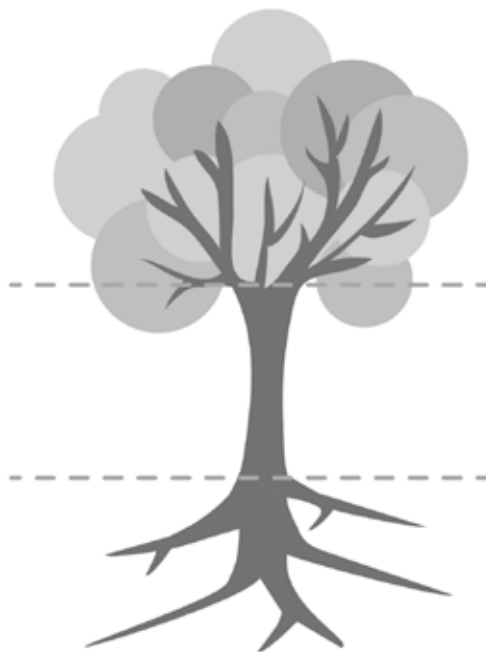
- **Causas estructurals:** trameten a les arrels del problema i sovint passen desapercebudes perquè es veuen com un fet “normal” en la vida de les persones. Requereixen intervencions a llarg termini per poder canviar aspectes de la cultura, de les creences i comportaments en els àmbits familiar, laboral o social. La seva confrontació requerirà canvis en les prioritats de l'agenda política dels governs.

ANÀLISI CAUSES

Causas
immediates

Causas
subjacents

Causas
estructurals

Repte de desenvolupament (copa de l'arbre):

Nenes menors de 14 anys que són obligades a casar-se, venudes a tractants o enviades a Europa (per treballar finalment en la prostitució) es queden embarassades i corren riscos de diversa índole per a la seva integritat i salut física, psíquica i sexual.

- **Dret vulnerat:** dret a la salut, tal com es reconeix al PIDESC, a la CEDAW i a la Convenció de Drets de la Infància (indicant si han estat ratificats o no per l'estat).
- **Causas immediates:** les famílies pobres casen les filles per motius econòmics (reben el pagament del dot i una persona menys per mantenir). Pares i mares pensen que el matrimoni o l'emigració *protegirà* les seves filles d'altres desgràcies possibles.
- **Causas subjacents:** a la comunitat o al barri no hi ha centres públics educatius i d'atenció a la salut suficients. Existeixen serveis privats amb un cost que les famílies més pobres no poden pagar. Les escoles són lluny, el trajecte és perillós per a les nenes, no tenen accés a compreses i quan tenen la menstruació deixen d'anar a l'escola. No hi ha opcions per a l'educació i la formació de les nenes ni oportunitats per accedir a llocs de treball. A les comunitats rurals o als barris pobres no hi ha serveis d'educació, de formació, d'educació sexual, planificació familiar o oportunitats laborals per a les joves. Pares i mares no són conscients del perill dels embarassos de les nenes o de deixar les seves filles en mans de tractants.
- **Causas estructurals:** falta de voluntat política per promoure lleis relatives a la prohibició del matrimoni infantil, perseguir el tràfic d'éssers humans, acabar amb patrons culturals de discriminació sistemàtica de les dones i les nenes o promoure serveis d'educació i salut públics, gratuïts, de qualitat i accessibles. Polítiques governamentals que afavoreixen sistemàticament la provisió de serveis en centres urbans enfront el món rural. Cultura/costums que neguen la capacitat de decidir de les dones en relació amb el matrimoni i la seva forma de vida.

Importància de la participació en l'anàlisi causal

Obrir amb les persones TD el debat sobre les causes dels seus problemes és probablement l'exercici amb més efecte conscienciador perquè compreguin que tenen drets i que hi ha instàncies de l'administració (TO) que tenen l'obligació de crear les condicions amb la finalitat que els seus drets es compleixin.

Vegeu els annexos I i II

Anàlisi del rol de les titularitats implicades

En l'anàlisi de rols o de papers es parteix de la premissa que tots els drets van associats a responsabilitats. Perquè els drets es compleixin, s'estableix una relació triangular entre les titularitats TD, TO i TR, atès que si alguna no compleix amb les seves responsabilitats, obstaculitzarà o impedirà la plena realització dels drets.

L'exercici d'un dret requereix que:

- Les persones TD el reclamin.
- Les organitzacions TR el respectin i contribueixin al seu compliment.
- Els TO el respectin, el protegeixin i creïn les condicions perquè les persones TD el puguin exercir.

Així doncs, com a pas previ a la valoració dels papers o responsabilitats de cada titularitat, s'hauran d'identificar de forma precisa quines són les titularitats implicades en la realització del(dels) dret(s) focalitzat(s).

- **Titulars de drets (TD):** totes les persones som TD, en virtut de la Declaració Universal dels Drets Humans (a partir d'ara, DUDH). En termes de projectes amb EGiBDH, es consideren TD els col·lectius socials específics en què els DH no estan plenament realitzats, respectats o protegits. Les persones TD tenen la responsabilitat de reclamar els seus drets individualment o de forma organitzada. És important considerar que els col·lectius de persones TD no són homogenis i que en el seu si també es poden donar relacions de poder desigual i subordinació.

- **Titulars d'obligacions (TO):** fa referència a l'administració en tots els seus àmbits i nivells, la qual ha de desplegar i retre comptes sobre les obligacions adquirides pel país respecte als tractats i les convencions internacionals de DH i DHM que marquen les seves obligacions.
- **Titulars de responsabilitats (TR):** totes les persones també som TR, en tant que cada dret comporta una responsabilitat. També ho són totes les organitzacions privades, empreses, associacions, mitjans de comunicació i institucions internacionals, i els TR poden contribuir positivament o negativament a la realització dels drets.

Si a través de l'anàlisi causal s'ha anat facilitant informació a les persones TD de les diferents instàncies de l'administració i poders públics que haurien d'actuar respecte a cada causa, en l'anàlisi de papers/rols és bo que s'estableixi el contrast entre com creuen les persones TD que s'haurien de solucionar les coses, és a dir, les seves demandes, i per què o quins problemes troben les instàncies TO competents en cada cas per complir amb les seves obligacions. Aquest entrecreuament de visions de vegades es pot realitzar mitjançant l'obertura d'espais de diàleg en els quals hi siguin representades les diferents titularitats, però si no es pot, hi ha l'opció d'impulsar reflexions per separat amb les diferents titularitats i després "muntar el puzle final" de totes les informacions amb les persones TD perquè entenguin millor la seva situació i comencin a perfilar estratègicament com reclamar els seus drets.

Vegeu els annexos I i II

Anàlisi de capacitats

Un requisit insalvable de l'EGiBDH és que les persones TD han de ser protagonistes del seu desenvolupament en lloc de receptores o beneficiàries de béns o serveis. El mateix procés de formulació del projecte¹³ ha de contribuir al seu empoderament a través de la conscienciació dels seus drets i l'enfortiment de les seves capacitats per reclamar-los, sense oblidar en cap cas que l'anàlisi, a part de les persones TD, ha d'incloure també els TR i els TO implicats.

¹³ També en les fases d'execució, seguiment i avaluació següents.

Mitjançant l'anàlisi de capacitats es vol identificar en quina mesura els TD no tenen recursos i capacitats per exigir els seus drets, quines dificultats poden trobar les instàncies públiques (TO) per complir les seves obligacions i fins i tot com els TR podran contribuir a la realització del dret.

Urban Johnson¹⁴ defineix capacitats com aquelles disposicions que permeten exercir el control sobre els recursos econòmics, organitzacionals i humans.

- Per què els TO **NO** són capaços de complir amb la garantia, el respecte i la protecció del(dels) dret(s) focalitzat(s)?
- Per què les persones o col·lectius TD **NO** en reclamen ni n'exigeixen el compliment?
- Per què les persones i les entitats TR **NO** actuen adequadament?

Per acotar les possibilitats d'un projecte per contribuir a l'enfortiment de capacitats de les diferents titularitats, cal distingir diferents components:

Motivació/compromís/responsabilitat/lideratge

Fa referència a saber si les persones tenen la consciència que han d'intervenir en un context o problema concret de vulneració de drets. Està íntimament lligada a la internalització d'una responsabilitat. De forma ineludible, s'ha de tenir en compte com pot intervenir el factor gènere en la interiorització de les responsabilitats per la divisió tradicional de gènere en el mercat laboral i en l'esfera domèstica i familiar o comunitària.

Autoritat/legitimitat

Es refereix a quan una persona o un col·lectiu senten que poden desenvolupar una activitat i que aquesta no serà qüestionada, criticada o ridiculitzada en el seu context social. La legitimitat ve associada, entre altres factors, a la cultura i a la categoria de gènere en tant que existeixen expectatives diferenciades i uns mateixos fets no es consideren apropiats o vàlids per a dones i homes.

14 UNICEF, *Human Rights Based Approach to Development Planning*, 2003.

Accés i control de recursos

Són dos conceptes bàsics de l'anàlisi de gènere. Tenir accés a un recurs significa tenir-lo a disposició i que no hi hagi cap impediment per accedir-hi (legal, econòmic, administratiu, de gènere, etc.). Exercir el control sobre el recurs vol dir poder-ne decidir la seva utilització (com, quan, en quina quantitat, etc.). En ambdós casos, el gènere hi té un pes important, ateses les responsabilitats de gènere socialment assignades. Per valorar si les persones poden actuar respecte als seus drets, cal avaluar quina és la seva posició pel que fa als recursos.

Es poden distingir diferents tipus de recursos:

- **Humans:** habilitats, temps, motivació, coneixements, experiència, compromís... que les persones perceben que poden destinar a complir les seves responsabilitats respecte als DH.
- **Econòmics:** materials, monetaris, fonts d'ingrés i/o llocs de treball que generin ingressos, hereditaris i sobre propietats o béns.
- **Organitzatius:** cal valorar l'experiència col·lectiva prèvia o actual i tenir en compte la possible falta de participació i experiència en els recursos organitzatius, comunitaris o col·lectius de persones o grups tradicionalment marginats per motius de gènere o d'altres. Així, per exemple, en el cas de les dones s'ha de valorar si les responsabilitats de cura els han pogut dificultar la participació en xarxes socials, organitzatives, associatives, etc. més enllà de la família.

Comunicació

Poder accedir a la informació essencial sobre els teus drets i tenir accés als mitjans i sistemes per poder transmetre els punts de vista propis i els posicionaments. És important, doncs, utilitzar dinàmiques que garanteixin la participació i la veu de la diversitat de dones i homes dels diferents col·lectius. Això és clau per connectar diferents agents implicats i actuar coordinadament per a l'exigència de drets o impulsar-ne la realització per part de les TO. Un element bàsic que de vegades es passa per alt és que la informació estigui en un idioma i en un llenguatge que la persona entengui, i un altre aspecte

al qual cal prestar atenció és si, especialment TD, tenen a la seva disposició maneres de poder donar a conèixer les seves problemàtiques o si són desconegudes en la societat.

Presa de decisions racional

Es tracta de realitzar una anàlisi lògica de les causes d'un problema sobre la base de dades i proves objectives de manera que fonamentin les decisions. Aquesta formulació presenta un cert biaix en relació amb el fet que les decisions de les persones no sempre es poden caracteritzar com a "lògiques", sinó en concordança amb les opcions disponibles. A aquest fet, s'hi suma que la socialització diferenciada per gènere fa que el que es considera lògic en termes de masculinitat, com, per exemple, l'assoliment individual i la competitivitat, no sempre s'interpreta de la mateixa manera en el cas del femení, en el qual sovint s'anteposa l'altruisme i, per tant, el benefici d'altres persones (especialment del nucli familiar) abans que el propi. Per tant, és important captar la "racionalitat" relacionant-la amb les circumstàncies particulars.

En aquest apartat, cal valorar el pes de les tradicions en la justificació de les vulneracions dels drets per part de les persones que les estan experimentant.

Vegeu els annexos I i II

2. DISSENY O FORMULACIÓ DEL PROJECTE

Un cop coneguts els drets que s'estan vulnerant, a qui, per què, quines responsabilitats tenen —les assumeixin o no— les diferents titularitats i quines mancances de capacitats n'impedeixen la realització, el pas següent és identificar, a partir de les informacions compilades des dels punts de vista de totes les titularitats, les estratègies i les accions que poden contribuir millor a l'enfortiment de capacitats de les TD, TO i també TR.

És, doncs, el moment de qüestionar:

- Què plantejarà el projecte per promoure la realització dels DH i els DHM?
- Quines seran les millors estratègies perquè es realitzin els drets ara no complerts o vulnerats i per promoure l'equitat de gènere?

A l'hora d'identificar estratègies, cal considerar:

On són les grans bretxes entre el que plantegen els tractats de DH i la situació *de facto* dels DH en un context concret:

- Hem identificat situacions que ja han estat plantejades com a preocupacions en el sistema internacional dels DH (informes i observacions del país, informes dels relators o procediments especials, mecanismes nacionals o regionals, etc.)?
- Hi ha situacions d'especial rellevància social, econòmica, cultural que estan implicant una situació de discriminació i vulneracions de drets de determinats col·lectius?
- Les prioritats nacionals reflecteixen els estàndards internacionals?
- Valorar les oportunitats que el projecte pugui impactar en la realització d'altres drets.

I la qüestió bàsica que cal vigilar és que un cop s'hagin identificat les estratègies, s'ha de tenir cura que la formulació sigui **coherent** en tres nivells:

- Informacions compilades i els resultats del **procés diagnòstic** (anàlisi de gènere, causal, papers i capacitats).

- **Marc normatiu de DH i DHM** i també amb les principals preocupacions de la situació dels drets reflectits pels òrgans de sistema de protecció dels DH.
- **Principis de l'EBDH** (igualtat i no discriminació, empoderament i participació, transparència i rendició de comptes).

2.1. PLANIFICACIÓ DE LA PARTICIPACIÓ I DE LA RENDICIÓ DE COMPTES

Perquè un projecte sigui participat, no n'hi ha prou a utilitzar metodologies participatives, sinó que exigeix que les persones encarregades d'afavorir-lo tinguin “cultura de drets humans”, és a dir, que estiguin familiaritzades amb els estàndards dels DH que es treballaran i, a més, que sàpiguen facilitar processos participatius.

Suposa, a més, prendre decisions sobre en quins moments i qui ha de tenir accés a determinades informacions, assegurar el temps del projecte per deliberar i que els TD puguin prendre part en la presa de decisions i valorar els espais i les metodologies idònies per assegurar que no es produeix cap exclusió. Propiciar la participació requereix tenir present que els col·lectius i les diferents titularitats no són homogènies en termes de la seva posició social, jerarquies en l'escalafó, experiències, relacions de poder internes, etc. Esdevé, per tant, ineludible considerar les variables de sexe, classe, raça, nivell educatiu, ubicació geogràfica, horaris, idioma, etc. a l'hora de facilitar la participació. Per a l'EGiBDH, sempre és convenient incorporar organitzacions de dones i/o feministes, així com altres instàncies expertes, públiques o privades, com a part implicada en el disseny, l'execució i l'avaluació dels projectes.

2.2 OBJECTIUS, RESULTATS I ACTIVITATS

Els objectius, els resultats i les activitats del projecte s'han de centrar necessàriament en els **col·lectius identificats en situació de més vulnerabilitat** i aspirar a processos de **canvi transformador** que confrontin les **causes estructurals** de les vulneracions dels drets. El disseny del projecte ha d'assegurar que es tenen en compte en tot el projecte l'**equitat de gènere i l'empoderament de les dones**.

- **Objectiu general:** ha d'enunciar la contribució a l'exercici d'un o de diversos drets.
- **Objectiu específic:** defineix la contribució a les dimensions del dret. Busca l'enfortiment de capacitats dels TD i afavorir canvis perquè els TO compleixin les seves obligacions i els TR s'impliquin i puguin donar suport en la realització dels drets. Cal tenir una mirada desagregada i identificar col·lectius en situació de més vulnerabilitat i quins són els TO l'enfortiment de capacitats dels quals pot ser més determinant.
- Els **resultats** han de donar respostes a les bretxes de capacitats específiques de les diferents **titularitats implicades (TD, TO i TR)** i conduir cap a la col·laboració i el treball en xarxa entre titularitats. A més, s'ha de garantir el **protagonisme de les persones TD** a través de l'impuls de processos d'empoderament. No es pot passar per alt la planificació dels recursos, els espais, les relacions, les activitats i els mecanismes **de transparència i rendició de comptes**, de manera que en el curs del mateix projecte es promogui la **participació** per part dels TD.
- **Activitats:** s'han de formular per aconseguir els resultats, per tant, s'han d'orientar a la promoció del dret focalitzat i adreçar-se a les diferents titularitats implicades.

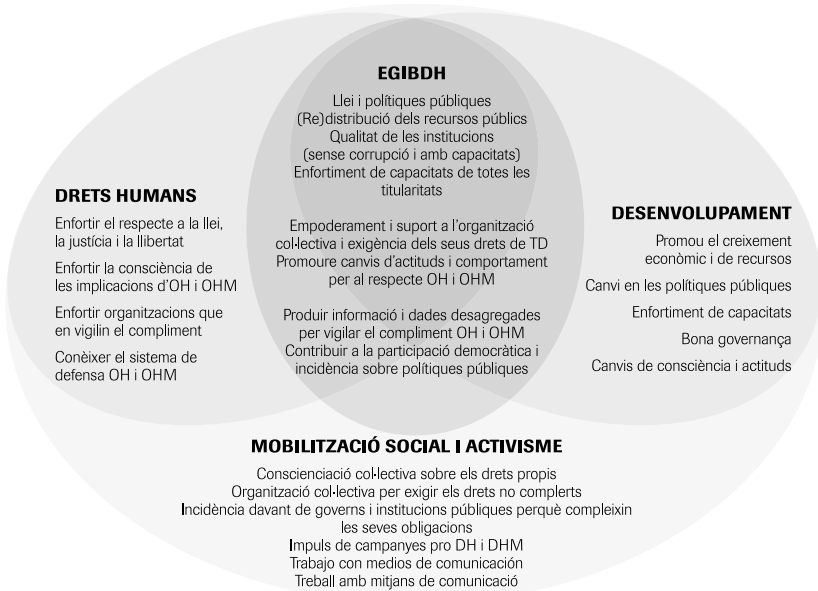
Incorporació dels elements identificats a través de l'anàlisi de gènere en la formulació

El disseny del projecte s'ha d'alinejar amb els resultats de l'anàlisi de gènere realitzada en la fase de diagnòstic, així com amb la interpretació des de la perspectiva de gènere de causes estructurals de les vulneracions de drets a les dones i de les seves bretxes de capacitat, que poden ser diferents a les identificades per als homes.

Un fet que ens donarà idea de la importància que s'atorga a les desigualtats de gènere és posar atenció a saber si la

realització dels DHM i la promoció de l'equitat de gènere es plantegen en el projecte com a objectius o si únicament es treballa quant a les activitats.

Així mateix, seria positiu assegurar que s'inclouen en el projecte agents clau en matèria de promoció de l'equitat de gènere, els TR o TO, com ara associacions feministes, organitzacions de dones, dones líders comunitàries i entitats públiques per a la igualtat. A més, també haurien d'explicitar els moments i les maneres d'integrar les seves visions perquè influeixin de manera efectiva en l'execució, el seguiment i l'avaluació del projecte.

El gràfic expressa que en l'EGiBDH conflueixen activitats pròpies de la feina realitzada en l'àmbit dels DH i també del sector del desenvolupament (cooperació i educació). L'EGiBDH té, a més, una relació directa, fins i tot necessària, amb la mobilització social i l'activisme.

Vegeu l'annex I

2.3 SEGUIMENT: QUÈ ÉS I COM FER-HO

S'entén per **seguiment** el procés de recollida d'informació que permet als responsables de les intervencions i als TD i TO examinar les tendències positives i negatives realitzades en el curs del projecte per reajustar les estratègies i orientar, en conseqüència, en la presa de decisions:

- Se centra a mesurar els resultats i els processos que han fet possible aconseguir-los.
- Es realitza al llarg de la vida del projecte i permet revisar que el projecte va bé o adonar-se a temps que estan sorgint imprevistos davant els quals cal reaccionar.

Disseny del sistema de seguiment

Com s'anirà comprovant, el que passa al llarg de la vida del projecte s'ha de preveure des del primer moment, és a dir, quan es formula el projecte pròpiament dit.

En concret, caldrà:

- Establir què es farà, i en quin moment, per recollir les opinions i les percepcions de les titularitats implicades en el projecte.
- Saber què es posarà al "punt de mira", com es recollirà la informació i amb quina periodicitat.
- Tenir clars quins espais s'obriran i en quins moments, perquè les diferents titularitats puguin sistematitzar les seves experiències i, si escau, contrastar-les.
- Preveure i assegurar els recursos necessaris perquè puguin organitzar-se les activitats de seguiment.

Què és característic del seguiment des de l'EGiBDH?

- Té en consideració els resultats, però també els processos.
- En relació amb el punt anterior, es fixa també com s'estan posant en pràctica alguns dels principis de l'EGiBDH, com ara participació, igualtat i no discriminació, transparència i rendició de comptes, etc.

- Posa el focus en el projecte, com treballa de cara als col·lectius en situació de més vulnerabilitat.
- Presta atenció específica a l'hora de comprendre com es produeixen les vulneracions dels DHM.
- Informa de manera desagregada per sexe i altres variables de diferència des d'una mirada interseccional.
- Té més importància, si és possible, en tant que es realitza des de la constatació que els impactes de les intervencions, centrades en la realització de DH, es poden visibilitzar només a llarg termini.

Aquestes són algunes de les preguntes inspiradores de cara a efectuar el seguiment:

- Estem aconseguint impulsar canvis relatius a les vulneracions dels drets?
- Què estem aprenent?
- Quins canvis valorem pel que fa als indicadors que havíem identificat?
- Quines titularitats hi estan participant?
- En quins moments?

En quin tipus de canvis s'hauria de focalitzar l'atenció?

Save the Children del Regne Unit (SCUK), quan va desenvolupar el sistema de recerca Global d'Impacte,¹⁵ identifica els diferents tipus de canvis que considera que són bàsics per a la promoció dels drets.

D'acord amb això, per valorar si un projecte està contribuint a la realització dels drets es tractaria d'identificar quins són els tipus de canvis que s'han produït en les diferents titularitats implicades (TD, TO, TR):

- Canvis relatius a l'accés i al control dels recursos de TD.
- Canvis subjectius, de presa de consciència i de capacitats de totes les titularitats (TD, TO i TR).

¹⁵ Save the Children UK. Global Impact Monitoring GIM. Ver Global Impact Monitoring Guidelines <https://www.kepa.fi/tiedostot/save-the-children-gim.pdf>

- Canvis en les creences socials, cultura o socials que justifiquen, de manera directa o indirecta, la discriminació i la vulneració de drets, de nou de tots els titulars.
- Canvis en les lleis, les polítiques i l'assignació de pressupost, i millores en el coneixement de dades sobre la situació dels drets per part de TO.

2.4 INDICADORS EN PROJECTES EGiBDH

Els indicadors són eines que serveixen per caracteritzar, mesurar, conèixer accions, processos i situacions. En els projectes amb EGiBDH cal distingir:

- **Indicadors de DH:** mesuren el grau de compliment dels estats amb les obligacions que han adquirit d'acord amb el sistema internacional de protecció dels DH¹⁶ (estructurals, procés, resultats).
- **Indicadors de desenvolupament d'acord amb l'EGiBDH:** hauran de caracteritzar com els projectes de desenvolupament contribueixen a la realització dels DH i els DHM en un context determinat.

Indicadors de desenvolupament relacionats amb l'EGiBDH

Els indicadors d'EGiBDH hauran de mesurar els objectius i els resultats aconseguits amb el projecte, seguir amb la seva execució i fer visibles els canvis i els avenços en relació amb les dimensions dels DH. Però el que ha de caracteritzar-los necessàriament és posar en el punt de mira la **influència del gènere** en les vulneracions i l'exercici dels drets, la **situació dels drets**, la coherència de totes les fases del projecte amb els **principis dels DH i l'enfortiment de les capacitats de totes les titularitats**.

16 L'ACNUDH ha establert la categorització d'indicadors respecte a TO: estructurals, processos, resultats: https://www.ohchr.org/documents/publications/human_rights_indicators_sp.pdf.

Indicadors de gènere

Permeten comprendre en quins aspectes ha d'incidir un projecte per eliminar les desigualtats i les bretxes de gènere que impedeixen que les persones —dones i homes—, contemplades en la seva diversitat, puguin exercir els seus drets en igualtat. Els indicadors de gènere consideren les relacions de gènere en una societat al llarg del temps i se'n valora el paper assumit per les diferents titularitats perquè això succeeixi. A més, mesuren l'empoderament i els interessos estratègics de gènere com a vies de conscienciació i exigència per part de les dones dels seus drets.

Així doncs, hauran de:

- Fer evident, caracteritzar i/o quantificar les desigualtats existents entre homes i dones, així com verificar les modificacions que experimenten al llarg del temps.
- Proporcionar elements observables de la desigualtat en l'exercici dels drets i evidenciar la seva millora progressiva o reproducció.
- Ser capaços de fer visibles les experiències específiques de les dones (indicadors no androcèntrics).

Indicadors relatius als principis dels DH

Valoren la coherència de la gestió del projecte en termes de participació, igualtat i no discriminació, transparència i rendició de comptes:

- **Indicadors sobre participació:** valoren l'existència d'espais formals o informals en què les titularitats han tingut l'oportunitat d'intercanviar impressions, expressar les seves opinions, queixes, demandes, etc., però també les mesures adoptades perquè les visions de les dones o d'altres col·lectius no quedin sobrepresentades. Han de valorar la qualitat de la participació (informació, consulta, incidència, decisions, articulació de demandes...), etc., a més de proporcionar desagregades segons les variables pertinents.
- **Indicadors d'igualtat i no discriminació:** faciliten informació desagregada sobre possibles col·lectius que experimenten discriminació.

- **Transparència i rendició de comptes:** descriuen els processos de rendició de comptes que han propiciat el projecte amb les diferents titularitats implicades.

Indicadors relatius a les capacitats de les titularitats

Es tracta d'establir quines són les capacitats que tenen les diferents titularitats en el moment en què es porta a terme l'anàlisi de capacitats i valorar quina incidència ha tingut el projecte en el seu enfortiment. D'acord amb els diferents components de les capacitats, cal descriure les diferents titularitats:

- Coneixen i assumeixen els seus drets i responsabilitats.
- Perceben el seu compromís pel que fa a la realització dels DH i els DHM.
- Perceben que tenen credibilitat per assumir el seu paper respecte a la realització dels drets.
- Disposen de la informació necessària per al compliment dels seus papers respectius.
- Compten amb els recursos necessaris per complir les seves responsabilitats:
 - Discerneixen i prenen decisions en funció d'una noció d'interessos propis/personals i no únicament de les altres persones de l'entorn més proper (en el cas de persones TD), especialment en les dones i els seus interessos personals, però que realment són interessos familiars d'educació, ocupació, salut, etc.
 - Compten amb coneixements, habilitats i recursos per prendre decisions basant-se en informacions verificables (en el cas de TO).

Vegeu els annexos I i II

3. EXECUCIÓ

La fase d'execució és aquella en què el que s'ha planificat, formulat com a projecte, ha de materialitzar-se en un context concret. Es podria dir que es tracta del “moment de la veritat”, que, segons com vagi, aconseguirà els impactes de transformació social bàsics per a la realització dels DH i els DHM. L'EGiBDH contempla que el mateix procés d'execució té un valor intrínsec en termes de generació de consciència i assoliment de responsabilitats per part de les diferents titularitats implicades.

El repte principal en aquesta fase potser sigui evitar que l'execució es vegi “abduïda” per les urgències i els imperatius relatius a la gestió del projecte (complir amb els resultats i les metes establertes, informes a les agències donants, etc.) en detriment de la prioritat que l'EGiBDH atorga al **protagonisme dels col·lectius en situació de més vulnerabilitat, ja que els principis de l'EGiBDH** (igualtat i no discriminació, participació, transparència i rendició de comptes) regeixen el dia a dia de la vida del projecte.

Un aspecte clau en l'execució és com **aplicar la participació de les diferents titularitats en el curs del projecte**. No es tracta d'una qüestió automàtica, sinó que requereix que es creïn les condicions per poder-ho fer, cosa que serà possible en la mesura que coneguin el que està succeint durant tot el projecte. Resulta insuficient pensar que la “participació” s'esdevé si se celebra una reunió inicial de presentació del projecte i una altra final de la comunicació dels resultats obtinguts. La participació requereix un flux d'informació i comunicació constant amb les titularitats implicades.

És habitual que l'assistència a reunions informatives amb les diferents titularitats o la consulta i compilació d'informació es consideri com a participació, sense que això **suposi una incidència en la presa de decisions** ni una valoració crítica dels avenços o les dificultats en l'execució del projecte. En aquest punt, val la pena recordar el gràfic **Escala de la participació**,¹⁷ on els esglaons ascendents representen, d'una banda, la incidència real dels que participen en la presa de decisions i, de l'altra, l'increment de la seva presa de consciència sobre els drets i les responsabilitats. L'escala de la participació posa en evidència que el que en la majoria dels projectes es considera participació, no sol passar dels esglaons inferiors, és a dir, proporcionar o obtenir

17 Metàfora creada durant la dècada dels 70 per Sherry Arnstein i adaptada per al treball desenvolupat per UNICEF als anys 90 (vegeu la pàgina 38).

informació de les titularitats o fer-los consultes puntuals, no necessàriament vinculants. Per a l'EGiBDH, l'empoderament és clau perquè les persones TD cobrin consciència que tenen drets, s'organitzin i reclamin col·lectivament. I això suposa parlar de processos que **transcendeixen la noció de participar o prendre part en un projecte**. El que s'hauria de tractar és més aviat veure com el projecte es converteix en un mitjà per impulsar processos d'**empoderament dels TD i d'enfortiment de les capacitats dels TO i els TR**, de manera que cada titularitat compleixi amb les seves responsabilitats respectives en relació amb els DH i els DHM.

L'EGiBDH exigeix la **rendició de comptes** per part de TO. Però el que no es té sempre tan present és que les ONG, en tant que TR, també han de retre comptes quant a les seves accions, no només per si s'han assolit els objectius i els resultats del projecte, sinó també en relació amb **com han estat posats en pràctica els principis dels DH durant l'execució** del projecte. Aquest aspecte marca la relació de l'ONG amb la resta de les titularitats i requereix que es generin espais de socialització de la informació, de reflexió, de debat i de presa de decisions sobre el projecte amb la finalitat que els TD, TO i altres possibles TR implicats puguin tenir accés a informacions rellevants al llarg de tot el cicle de gestió.

Vegeu els annexos I i II

Seguiment integrat en l'execució

En el moment del disseny del projecte ja s'hauran establert les millors maneres d'intercanviar percepcions sobre el seu curs d'acord amb la possible diversitat de persones TD, comptant així amb la resta de les titularitats implicades en el projecte.

En la fase d'execució, caldrà posar en pràctica aquests espais de (meta)reflexió sobre el projecte en el qual, des de les perspectives de les diferents titularitats, es procedeix a sistematitzar les seves experiències, es valoren el compliment de les metes, els factors positius i negatius, i les possibles oportunitats i amenaces que es puguin anar generant. Caldrà plantejar què passa amb les dimensions dels drets sobre les quals es treballa en el projecte i com incideixen en el desmantellament de les causes de les vulneracions dels drets, així com el seu efecte sobre les capacitats de les diferents titularitats.¹⁸

18 Aspectes sobre els quals s'hauran produït indicadors durant la formulació o el disseny del projecte.

Els espais de seguiment s'intercalen durant la vida del projecte i poden convertir-se en moments adequats per a una participació de qualitat, així com exercicis de transparència i de rendició de comptes.

4. AVALUACIÓ

Els criteris i els elements de l'EGiBDH han de vertebrar les avaluacions de manera que generin aprenentatges institucionals i col·lectius sobre els processos, així com la consecució de resultats dels projectes i els programes.

Aquesta finalitat requereix metodologies que emfatitzin la participació i els processos inclusius, la sistematització, l'intercanvi d'informació, l'aprenentatge col·lectiu, la comunicació continuada relativa al curs de la intervenció i els seus resultats.

De nou caldrà posar en el punt de mira, i analitzar, el gènere i les relacions de poder que donen lloc a desigualtats i discriminacions, i de quina manera la intervenció s'ha plantejat com incidir-hi a través de la col·laboració de les diferents titularitats, així com assegurar que els seus propis processos siguin participatius, inclusius i transparents.

Això no suposa abandonar les metodologies i les tècniques d'avaluació prevalents en el sector del desenvolupament, sinó incorporar elements fonamentals de l'EGiBDH. Per tant, és imprescindible que les **persones o els equips d'avaluació coneguin el funcionament del sistema internacional de protecció de DH i DHM**, els estàndards dels drets enfocats a la intervenció i l'aplicació de l'anàlisi de gènere per discernir les diferents experiències i l'exercici dels drets entre diferents col·lectius basant-se en el mandat de gènere.

Noves àrees d'indagació en les avaluacions de projectes des de l'EGiBDH

Les avaluacions es regeixen pels termes de referència que detallen l'encàrrec, és a dir, aquelles qüestions sobre les quals es vol indagar i com es vol que es duguin a terme. Per tant, es pot considerar que les avaluacions valoren el que s'assenyala que es valori i miren el que se'ls indica que mirin. Per això, l'EGiBDH porta la mirada de l'avaluació cap a **noves àrees d'indagació**, i que serien:

Situació dels DH

L'avaluació analitzarà les contribucions del projecte en termes de l'exercici dels DH i els DHM. Tindrà com a referència els indicadors de partida en relació amb les dimensions dels drets (disponibilitat, accessibilitat, acceptabilitat, comunicació, qualitat, sostenibilitat).¹⁹

Processos d'acord amb els principis dels DH

Avaluar la coherència dels processos amb els principis dels DH, amb especial atenció en les noves àrees d'indagació relatives als procediments, les relacions entre titularitats, la presa de decisions, les capacitats de les organitzacions, la comunicació, els recursos que s'assignen als nous components del projecte, etc., i comprovar si estan en línia amb els principis i els valors dels DH, a més de tenir com a punt de partida amb dades desagregades per sexe i altres variables i valorar la intersecció del gènere amb altres tipus de desigualtat:

- **Participació:** s'enfocarà a veure com han participat en les diferents fases i activitats les diverses titularitats, però sobretot a valorar si el projecte ha contribuït a la construcció d'una ciutadania activa i responsable.
- **Igualtat i no discriminació:** indagarà si s'han tingut en compte els col·lectius en situació de més vulnerabilitat i com ha contribuït el projecte a eliminar les condicions de desigualtat, especialment entre dones i homes.
- **Transparència i rendició de comptes:** valorarà els mecanismes mitjançant els quals es comparteix informació del curs del projecte de manera que les diferents titularitats puguin tenir incidència i fer valer els seus interessos per generar apropiació i, associada amb aquesta, sostenibilitat.

19 Ja han estat descrites a l'apartat *Caracterització de la situació del dret* (vegeu la pàgina 33).

Enfortiment de capacitats de totes les titularitats

L'EGiBDH aposta per aconseguir que cada titularitat compti amb les capacitats necessàries per poder exercir els seus drets i responsabilitats.²⁰ L'avaluació examinarà en quina mesura el projecte ha contribuït a enfortir:

- Les capacitats de les persones o col·lectius TD perquè exercixin els seus drets (respecte, promoció, participació i exigibilitat). Amb els col·lectius en situació de més vulnerabilitat, es valorarà si s'han produït processos d'**empoderament**.
- Les capacitats dels TO de respectar, protegir i garantir els DH. Indagarà si el projecte ha contribuït a la **construcció de la seva voluntat política**, de presa de consciència i assumpció de les obligacions compromeses per l'estat davant el sistema internacional de protecció dels DH i els DHM.
- Les capacitats dels TR per complir les seves responsabilitats. Es valorarà en quina mesura han cobrat **consciència dels impactes** –positius o negatius– **de les seves accions** pel que fa als DH i els DHM i si han obtingut una visió de com poden contribuir a la seva realització i els recursos per fer-ho.

Potencial per contribuir a la transformació social

- Un requisit clau de l'EGiBDH és potenciar la transformació social. Es valorarà en quina mesura els resultats han abordat les **causes estructurals** de les violacions dels drets, les **relacions de poder** i exercici efectiu dels drets de col·lectius en situació de més vulnerabilitat, **a més de les actituds i capacitats** de totes les titularitats per fer realitat els DH i els DHM.
- Ha contribuït a l'empoderament (conscienciació, assumpció de protagonisme respecte a l'exigibilitat dels seus drets) de les persones i els col·lectius en situació de més vulnerabilitat, a més de canvis en les relacions de poder en l'àmbit social.
- Ha fomentat canvis en la vida, el benestar i l'exercici dels seus drets per part de persones TD en una situació pitjor.

20 Vegeu l'apartat de la guia *Anàlisi de capacitats*. (vegeu la pàgina 50).

- Ha portat a la distribució de recursos i l'enfortiment de capacitats perquè les titularitats puguin exercir els seus papers.
- Ha dut canvis en les actituds i els comportaments en l'àmbit personal de les diferents titularitats que hagin motivat a respectar els drets d'altres persones i a exigir els seus.
- Ha contribuït a avenços en termes de deslegitimació de creences i pràctiques justificadores de la discriminació i vulneració dels DH i els DHM.²¹
- Canvis institucionalitzats en l'àmbit legislatiu, amb polítiques públiques conduents a la realització dels drets.

Vegeu els annexos I i II

21 Òbviament estem parlant d'impactes estructurals que, com a tals, únicament s'apreciaran a llarg termini, però un cop finalitzat un projecte i una avaluació pot buscar els efectes en termes de canvi de comportaments i pràctiques.

5. CONCLUSIONS

El desenvolupament impulsat des de l'EGiBDH parteix de la premissa ètica que totes les persones tenen dret al benestar material i moral. Es posiciona a favor de les persones que pateixen injustícies i discriminacions en reconèixer-los el seu mateix valor i dignitat, i elimina la dimensió caritativa del desenvolupament en emfatitzar els drets i les responsabilitats. Aporta una mirada que, a través de l'anàlisi de gènere, identifica aquells drets que es vulneren a les dones pel sol fet de ser-ho i permet observar com les seves experiències de vulneració de drets poden diferir de les dels homes. A més, posa en el punt de mira les causes estructurals, és a dir, aquelles tradicions i creences culturals que justifiquen la discriminació de les dones i les desigualtats de gènere, en general. El treball des de l'EGiBDH introdueix un element important de rendició de comptes en les tasques de desenvolupament i orienta el treball de tots els actors del desenvolupament, o titularitats en termes d'enfocament de drets (TO, TR, TD), cap on sempre haurien d'haver estat: desenvolupament PER A les persones subjectes de drets en lloc de PER A les persones amb necessitats.

Canvis que implica l'EGiBDH per a les tasques de les ONG

Treballar des de l'EGiBDH interpel·la, principalment, a les ONG a canviar de xip i a buscar la millor manera amb què, des de la posició social, les seves relacions amb altres entitats i la seva missió particular poden contribuir a la realització dels DH a través dels seus projectes. Implica, a més, una sèrie de canvis en la seva forma de concebre el desenvolupament i de treball:

- Deixa enrere la concepció de les persones empobrides com a beneficiàries de caritat, receptores d'ajuda o fins i tot gestores capaces de recursos per portar la vida que desitgen.
- Busca la identificació dels col·lectius i les persones en situació de més vulnerabilitat i es compromet amb l'anàlisi de gènere i l'enfocament interseccional per poder fer-ho.
- Reconeix les persones empobrides com a TD, protagonistes de les seves vides i de les intervencions de desenvolupament, al mateix temps que contempla els governs i tota l'administració

pública en general com a TO que han de respectar, protegir i realitzar els drets i, en cas de no fer-ho, se'ls exigirà que sí que ho facin.

- Treballar en pro de l'empoderament de les persones en situació de més vulnerabilitat promovent la presa de consciència dels drets, l'organització col·lectiva i la mobilització de les persones per exigir el compliment dels DH i els DHM.
- Fer una crida a les ONG perquè s'interpretin a si mateixes com a TR i, per tant, posin els seus recursos i experiència en pro de la realització dels drets.
- Empènyer les ONG a establir aliances amb altres entitats (TR) per poder abordar les causes i les interdependències que sempre conflueixen en les vulneracions de drets.
- Tenir en consideració els TR, entenent-los com totes les persones, organitzacions o col·lectius que poden contribuir a la realització d'un dret o, per contra, poden vulnerar-lo.
- Plantejar-se la possibilitat de col·laborar amb els TO i contribuir, per exemple, a l'enfortiment de les capacitats dels TO, com si aquesta manca constituís un impediment perquè compleixin les seves obligacions.
- Entendre que la possible col·laboració amb els TO no és un obstacle per seguir treballant a favor de la potenciació del protagonisme dels col·lectius i de les persones TD perquè es mobilitzin per a la reclamació dels drets als TO.

BIBLIOGRAFIA

EGiBDH al cicle projecte

- Oferir una visió panoràmica de les implicacions de l'enfocament integrat EGiBDH
- Enfortir els coneixements sobre els conceptes bàsics de l'anàlisi de gènere
- Oferir una visió panoràmica sobre els DH i les implicacions de treballar des de l'EBDH
- Enfortir les competències i les habilitats en l'aplicació dels conceptes bàsics de l'anàlisi de gènere a través dels estudis de casos
- Identificar col·lectivament els reptes i les oportunitats que ofereix l'EGiBDH en la programació a ONG catalanes

CONTINGUTS DEL PROGRAMA

EGiBDH:

Què és i quin sentit té

Gènere:

L'enfocament de dona i de gènere en el desenvolupament i la seva connexió amb els DH

Drets humans de les dones. Tenen sentit o són una redundància?

Anàlisi de gènere: què és i quins conceptes bàsics considera la convocatòria de l'ACCD

BIBLIOGRAFIA DE SUPORT RECOMANADA

Marc conceptual

Enfocament de gènere i basat en drets humans (EGiBDH).

ACCD, 1998: http://cooperaciocatalana.gencat.cat/web/.content/continguts/01accd/Ajuts_Subvencions/2016/20160304_EGiBDH_2016.pdf

Conceptes bàsics de l'anàlisi de gènere

Cuestiones esenciales sobre género 01. Conceptos básicos. ACSUR-Las Segovias. Madrid, Barcelona, 2006:

https://www.unirioja.es/igualdad/archivos/Cuestiones_de_Genero.pdf

Glosario de igualdad de género. ONUMUJERES. Centro

Capacitación: <https://trainingcentre.unwomen.org/mod/glossary/view.php?id=150&mode=letter>

L'enfocament de gènere aplicat a la programació

Guía metodológica para integrar la perspectiva de género en proyectos y programas de desarrollo. Emakunde, Instituto Vasco de la Mujer, Secretaria General de Acción Exterior-Dirección de Cooperación al Desarrollo. Vitoria-Gasteiz, 1998: https://www.emakunde.euskadi.eus/u72-publicac/es/contenidos/informacion/pub_guias/es_emakunde/adjuntos/guia_genero_es.pdf

Guía para la elaboración de proyectos desde la perspectiva de género. Fundación Mujeres. Asturias, 2003: https://www.kideitu.euskadi.eus/s536532/es/contenidos/informacion/guias_herramientas/es_10888/adjuntos/guia_igualdad_crea_empleo.pdf

Diseño de proyectos sociales desde una perspectiva de género.

Fundación Peñascal, Federación Sartu, 2010: http://www.sartu.org/wp-content/uploads/Cuaderno_trabajo_Sendotu_n3.pdf

DH:

Què són els **DH**?

Funcionament del sistema de protecció internacional de drets humans

L'EBDH en el desenvolupament

Distinció entre l'enfocament de necessitats i l'enfocament de drets

Elements clau que cal considerar en la convocatòria de l'Ajuntament de Lleida

Què és l'EBDH?

El enfoque basado en los derechos humanos: <https://www.unfpa.org/es/el-enfoque-basado-en-los-derechos-humanos>

Preguntas frecuentes sobre enfoque de derechos humanos en la cooperación para el desarrollo. Oficina Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos. Nueva York, Ginebra, 2006: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FAQsp.pdf>

Guies metodològiques de treball des de l'EBDH

Guía para la incorporación del enfoque basado en derechos humanos en las intervenciones de cooperación para el desarrollo. Equipo ISI Argonauta, Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación. Madrid, 2010: <https://www.aecid.es/Centro-documentacion/Documents/Informes%20y%20gu%C3%ADAs/GUIA%20ENFOQUE%20DDHH%20%20+%20NIPO%20+%20logo%20AECID.pdf>

Chacon Ormazabal, Arantza; Oskoz Barbero, Josu; García Izquierdo, Bernardo *Guía metodológica para la incorporación de los derechos humanos en la cooperación al desarrollo.* Departamento de Asuntos Sociales Gobierno Vasco. Victoria-Gasteiz, 2009: http://pdf2.hegoa.efaber.net/entry/content/954/Guia_metodologica_para_la_incorporaci_n_de_los_ddhh_en_la_coop_al_desarrollo.pdf

El enfoque basado en derechos humanos en los programas y proyectos de desarrollo. Afundación: https://www.afundacion.org/docs/socialia/enfoque_basado_derechos_humanos_programas_proyectos_desarrollo_fundacion_cideal.pdf

Masferrer, Marcel; Ortega, June; Palacios, Anna. *L'aplicació de l'enfocament de gènere i basat en drets humans (EGiBDH) en la cooperació per al desenvolupament.* IDHC. 2018: https://www.idhc.org/arxius/recerca/guiaEGiBDH%20Digital_defCAT.pdf
<https://www.idhc.org/ca/recerca/publicacions/altres-publicacions/l-aplicacio-de-l-enfocament-de-genere-i-basat-en-els-drets-humanos-egibdh-en-la-cooperacio-per-al-desenvolupament.php>

Aplicació de l'EBDH per les agències internacionals

A Human Rights-Based Approach to Programming. UNFPA/Harvard School of Public Health, 2010: https://www.unfpa.org/sites/default/files/jahia-publications/documents/publications/2010/hrba/hrba_manual_in%20full.pdf

Human Rights Approach to Development Programming: <https://pdf4pro.com/view/hrbdp-urban-jonsson-april-2003-home-page-21d2.html>

EGiBDH:

Elements clau que cal considerar en les intervencions

Reptes que planteja l'EGiBDH respecte a les formes habituals de treball i de programació de les ONG

Guies metodològiques de treball des de l'EGiBDH

Navarro Oliván, Natalia; Sánchez-Albornoz, Elisa. *Aprender haciendo: hacia la aplicación del enfoque integrado EGYBDH por Médicos del Mundo*, 2017: <https://app.box.com/s/pv6gcy37elkgfby3ymyvc5ia4aoqf9u>

Masferrer, Marcel; Ortega, June; Palacios, Anna. *L'aplicació de l'enfocament de gènere i basat en drets humans (EGiBDH) en la cooperació per al desenvolupament*. ICDH, 2018: https://www.idhc.org/arxius/recerca/guiaEGiBDH%20Digital_defCAT.pdf <https://www.idhc.org/ca/recerca/publicacions/altres-publicacions/l-aplicacio-de-l-enfocament-de-genere-i-basat-en-els-drets-humans-egibdh-en-la-cooperacio-per-al-desenvolupament.php>

Aplicació pràctica de l'enfocament integrat-EGiBDH

- Comprendre les implicacions de l'EGiBDH en el treball de desenvolupament.
- Proporcionar una bibliografia per orientar la posada en pràctica de les diferents anàlisis del diagnòstic participatiu (gènere, causal, papers i capacitats).

CONTINGUTS DEL PROGRAMA

Tour virtual:

Cerca de documentació sobre el sistema de DH

BIBLIOGRAFIA DE SUPORT RECOMANADA

Enllaços a la normativa internacional dels DH

Oficina de l'Alt Comissionat dels Drets Humans: www.ohchr.org

La guía de los derechos humanos a los ODS. Institut Danés de Drets Humans: <https://sdg.humanrights.dk/es>

Altres enllaços d'interès

Llistat de recomanacions generals del Comitè CEDAW: <https://www.ohchr.org/SP/HRBodies/CEDAW/Pages/Recommendations.aspx>

Llistat d'informes del país al Comitè CEDAW: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=3&DocTypeID=29

Llistat d'observacions finals de països al Comitè PIDESC: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=9&DocTypeID=5

Llistat d'informes del país al Comitè PIDESC: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=9&DocTypeID=29

Web ONU Mujeres: <https://www.unwomen.org/es>

Web del Comitè CEDAW: <https://www.ohchr.org/SP/HRBodies/CEDAW/Pages/Introduction.aspx>

EBDH:**Guies metodològiques de treball des d'EBDH**

Aplicació pràctica
EGiBDH

Guía para la incorporación del enfoque basado en derechos humanos en las intervenciones de cooperación para el desarrollo. Equipo ISI Argonauta, 2010: <http://www.aecid.es/Centrodocumentacion/Documentos/Informes%20y%20gu%C3%ADas/GUIA%20ENFOQUE%20DDHH%20%20+%20NIPO%20+%20logo%20AECID.pdf>

Anàlisi de situació
(gènere, causal,
rols i capacitats)

Chacon, Ormazabal, Arantza; Oskoz Barbero, Josu; García Izquierdo, Bernardo. *Guía metodológica para la incorporación de los derechos humanos en la cooperación al desarrollo.* Departamento de Asuntos Sociales Gobierno Vasco, 2009: http://pdf2.hegoa.efaber.net/entry/content/954/Guia_metodologica_para_la_incorporaci_n_de_los_ddhh_en_la_coop_al_desarrollo.pdf

Identificació:
objectiu general,
objectiu específic
i resultats
EGiBDH

Navarro Oliván, Natalia; Sánchez-Albornoz, Elisa. *Aprender haciendo: hacia la aplicación del enfoque integrado EGYBDH por Médicos del Mundo.* 2017: <https://app.box.com/s/pv6gcy37elkgfby3ymyc5ia4aoquf9u>

Save the Children. *Save the Children. Guía para trabajar desde EBDH los derechos de las niñas y los niños. Alianza Internacional,* 2008: https://resourcecentre.savethechildren.net/node/2015/pdf/1928_0.pdf

UNICEF. *Un enfoque de la educación para todos basado en los derechos humanos,* 2008: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001588/158893s.pdf>

Guía de UNICEF EBDH: <https://pdf4pro.com/view/hrbdp-urban-jonsson-april-2003-home-page-21d2.html>

A Human Rights-Based Approach to Programming. UNFPA/Harvard School of Public Health, 2010: https://www.unfpa.org/sites/default/files/jahia-publications/documents/publications/2010/hrba/hrba_manual_in%20full.pdf

UNDP. *A Human Rights-Based Approach to Development Cooperation,* september 2006: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/capacity-building/a-human-rights-based-approach-to-development-cooperation.html>

Vaciado bibliográfico/Reader sobre enfoque EBDH aplicado a DDHH Infancia: <https://www.crin.org/en/docs/CRIN-reader-5.pdf>

Enfoque EBDH aplicado a la salud. WHO i OHCHR: http://www.who.int/hhr/news/hrba_to_health_spanish.pdf

Derechos humanos y estrategias de reducción de la pobreza/Oficina del Alto Comisionado para los Derechos humanos. OMS i OHCHR, 2008: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/HHR_PovertyReductionsStrategies_WHO_SP.pdf

EGiBDH:

Elements clau que cal considerar en les intervencions

Vinculació dels DHM amb els ODS

Salut sexual i reproductiva

Guies metodològiques de treball des d'EGiBDH

Navarro Oliván, Natalia; Sánchez-Albornoz, Elisa. *Aprender haciendo: hacia la aplicación del enfoque integrado EGYBDH por Médicos del Mundo*, 2017: <https://app.box.com/s/pv6gcy37elkgfby3ymyvc5ia4aoqf9u>

Instituto Interamericano de Derechos Humanos
Instituto Interamericano de Derechos Humanos. *Guía de capacitación en derechos humanos de las mujeres. Tejiendo el cambio*, 2009: https://www.iidh.ed.cr/IIDH/media/1496/guia_capacitacion_mujeres-2009.pdf

Instituto Interamericano de Derechos Humanos. *Derechos humanos de las mujeres: paso a paso*, 2000: <https://www.iidh.ed.cr/IIDH/media/1825/derechos-mujeres-paso-a-paso-2000.pdf>

Breve guía de reflexión sobre un enfoque de derechos humanos. Aplicación a la salud sexual y reproductiva, la salud materna y la salud de los niños de 5 años. UN, 2016: http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/Health/RGuide_HealthPolicyMakers_sp.pdf

Guías y documentos sobre derechos humanos de las mujeres: <https://feminicidio.net/>

Masferrer, Marcel; Ortega, June; Palacios, Anna. *L'aplicació de l'enfocament de gènere i basat en drets humans (EGiBDH) en la cooperació per al desenvolupament*. IDHC, 2018: <https://www.idhc.org/ca/recerca/publicacions/altres-publicacions/l-aplicacio-de-l-enfocament-de-genere-i-basat-en-els-drets-humans-egibdh-en-la-cooperacio-per-al-desenvolupament.php>

Educació per a la Transformació Social (EpTS) des de l'EGiBDH

Comprendre els reptes i les noves oportunitats que ofereix l'EGiBDH en el treball de l'EpTS.

CONTINGUTS DEL PROGRAMA

BIBLIOGRAFIA DE SUPORT RECOMANADA

EpTS i EGiBDH

De Blas García, Alicia. "El comienzo siempre empieza hoy. Incorporando el EBDH en la EpD", *Red EnDerechos*, 2012: https://www.intered.org/es/system/files/el_comienzo_es_siempre_hoy.pdf

Género en la educación para el desarrollo. Estrategias políticas y metodológicas. ACSUR-Las Segovias, Hegoa: http://pdf2.hegoa.efaber.net/entry/content/595/Manual_castellano.pdf

UNICEF, UNESCO. *Un enfoque de la educación para todos basado en los derechos humanos*, 2008: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000158893>

Celorio, Gema; López de Munain, Alicia (coord.). *Educación para la ciudadanía global: estrategias de acción educativa*. Hegoa, 2011: http://pdf2.hegoa.efaber.net/entry/content/988/Estrategias_EC.pdf

Argibay, Miguel; Celorio, Gemma; Celorio, Juanjo. *Educación para la ciudadanía global: debates y desafíos*. Hegoa: http://pdf2.hegoa.efaber.net/entry/content/441/investigacion_def.pdf

Educació i mobilització social per a la reivindicació dels DHM

Reivindicaciones feministas para una educación transformadora. ACSUR-Las Segovias, Hegoa, 2010: http://pdf2.hegoa.efaber.net/entry/content/823/cast_Reivindicaciones.pdf

Incidència política i participació ciutadana de les dones: reflexions en clau feminista. ACSUR-Las Segovias, Hegoa: http://pdf2.hegoa.efaber.net/entry/content/729/Incidencia_catal_n.pdf

Género en la educación para el desarrollo: abriendo la mirada a la interculturalidad, pueblos indígenas, soberanía alimentaria y educación para la paz. ACSUR-Las Segovias, Hegoa, 2010: <https://publicaciones.hegoa.ehu.es/publicacions/241>

**Mobilització social
en pro dels DHM**

Derechos económicos de las mujeres. ACSUR-Las Segovias, Hegoa, 2009: http://pdf2.hegoa.efaber.net/entry/content/584/Dialogos_Nro_1_definitiva.pdf

Action Aid. *Integrating women's rights into social movements in Cambodia: Challenges, opportunities and effectiveness.*, 2016: https://www.actionaid.org.uk/sites/default/files/publications/integrating_womens_rights_into_social_movements_in_cambodia_2015_0.pdf

**Mobilització social
per als DH**

Red DESC: <https://www.escr-net.org/es/movimientososociales>

Exemple de campanya basada en DH (Just Fair, UK): <https://www.escr-net.org/es/noticias/2017/just-fair-dirige-una-campana-sobre-igualdad-socioeconomica-para-todos-en-reino-unido>

Guía de recursos para trabajar la solidaridad. Hegoa: http://pdf2.hegoa.efaber.net/entry/content/230/Guia_cast.pdf

**Interseccionalitat
i DH**

Buquet Corleto, Ana G. *¿Sólo el género importa? Una mirada interseccional a los obstáculos que enfrentan las académicas*, 2013, p. 169-181: https://www.researchgate.net/profile/Ana_Buquet/publication/279291901_Solo_el_genero_importa_Una_mirada_interseccional_a_los_obstaculos_que_enfrentan_las_academicas_El_caso_de_la_Universidad_Nacional_Autonoma_de_Mexico/links/5591937808aed6ec4bf84204/Solo-el-genero-importa-Una-mirada-interseccional-a-los-obstaculos-que-enfrentan-las-academicas-El-caso-de-la-Universidad-Nacional-Autonoma-de-Mexico.pdf?origin=publication_detail

Indicadors EGIBDH

- Comprendre la noció d'indicador.
- Caracteritzar els trets diferencials dels indicadors de gènere, en associació de diferents enfocaments feministes.
- Comprendre el paper clau dels indicadors de DH al sistema internacional de protecció dels DH.
- Relacionar indicadors de l'Agenda 2030 amb indicadors dels DH.

CONTINGUTS DEL PROGRAMA

BIBLIOGRAFIA DE SUPORT RECOMANADA

Relacionar indicadors dels ODS amb els dels DH

Institut Danès de Drets Humans. *La guía de los derechos humanos a los ODS*: <http://sdg.humanrights.dk/es/goals-and-targets>

Índex Universal de DH (recomanacions per país i temàtiques): <http://uhri.ohchr.org/search/basic>

EpTS i EGIBDH

"El comienzo siempre empieza hoy. Incorporando el EBDH en la EpD", *Red EnDerechos, 2011*: <https://www.intered.org/recursos/recursos-educativos/el-comienzo-es-siempre-hoy-incorporando-el-enfoque-basado-en-derechos>

Red DESC: <https://www.escri-net.org/es/movimientososociales>

Exemple de campanya basada en DH (Just Fair, UK): <https://www.escri-net.org/es/noticias/2017/just-fair-dirige-una-campana-sobre-igualdad-socioeconomica-para-todos-en-reino-unido>

UNESCO-UNICEF. *Un enfoque de la educación para todos basado en los derechos humanos*, 2008: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000158893>

Enllaços virtuals d'interès de DH

Oficina Alt Comissionat DH de NNUU (ACNUDH), documentació dels tractats, per països i temàtiques: <http://www.ohchr.org/SP/Pages/Home.aspx>

Índex Universal de DH (recomanacions per país i temàtiques): <http://uhri.ohchr.org/search/basic>

Mapa de ratificacions dels tractats internacional de *Drets Humans*:
<https://indicators.ohchr.org/>

Examen periòdic universal: <https://www.upr-info.org/es/upr-process/what-is-it>

Biblioteca DH Universitat de Minnesota: <http://hrlibrary.umn.edu/edumat/IHRIP/circle/modules/module4.htm>

Grupo de Trabajo sobre Mujeres y Derechos Económicos, Sociales y Culturales (DESC): <https://www.escri-net.org/es/mujeres>

Indicadors: què són i tipologies

“EBDH: evaluación e indicadores”. *Red EnDerechos*: http://www.redenderechos.org/webdav/publico/evaluacionEBDH_final.pdf

Manual para el diseño y construcción de indicadores. CONEVAL, 2014:
https://www.coneval.org.mx/Informes/Coordinacion/Publicaciones%20oficiales/MANUAL_PARA_EL_DISENO_Y_CONSTRUCCION_DE_INDICADORES.pdf

Señales de éxito. Guía para uso de indicadores, 2014: <https://es.scribd.com/document/168511910/Lectura-3-Senales-de-exito-Guia-del-usuario-sobre-indicadores>

**Medició i
desigualtat de
gènere, indicadors
de gènere**

Guía para la elaboración de indicadores de género. Asociación Global eQuality, Instituto de la Mujer de Castilla-La Mancha, 2010: <http://www.bizkaia.eus/home2/archivos/DPTO4/Temas/>

Guía indicadores de género. Junta de Andalucía: http://www.juntadeandalucia.es/export/drupalajda/13317296936_Mxdulo_5.Indicadores_de_Gxnero.pdf

Estadístiques sota sospita. Proposta de nous indicadors des de l'experiència femenina: http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/publicacions_eines07.pdf

Manual para proyectos. Por qué y cómo utilizar indicadores de género en los proyectos. ACIDI/CIDA, 1998: <http://www.biblioteca.org.ar/libros/manual.pdf>

Guía de asistencia técnica para la producción y el uso de indicadores de género. NU. CEPAL. Unidad Mujer y Desarrollo, 2006: <https://www.cepal.org/es/publicaciones/31960-guia-asistencia-tecnica-la-produccion-uso-indicadores-genero>

Guía de indicadores para medir las desigualdades de género en salud y sus determinantes. Escuela Andaluza de Salud Pública: <https://www.easp.es/project/guia-de-indicadores-para-medir-las-desigualdades-de-genero-en-salud-y-sus-determinantes/>

Buquet Corleto, Ana; Cooper, Jennifer A.; Rodríguez Loredo, Hilda. *Sistema indicadores para la equidad de género en instituciones de educación superior*, 2010: http://www.multimedia.pueg.unam.mx/lecturas_formation/investigacion_perspectiva_genero/unidad_3/Buquet_Ana_Sistema_de_indicadores_para_la_equidad_de_genero_1.pdf

Guía metodológica para incorporar el enfoque de género en las estadísticas. Instituto Nacional de Estadísticas - Chile, 2015: http://www.mop.cl/GIS/Documents/Guia_metodologica_genero_en_las_estadisticas_INE_2015.pdf

Índice de desigualtat de gènere. PNUD: <http://hdr.undp.org/en/content/%C3%ADndice-de-desigualdad-de-g%C3%A9nero>

Índice de género

Índice d'equitat de gènere. Social Watch: <http://www.socialwatch.org/es/taxonomy/term/527>

Social institutions and gender index. SIGI- OECD: <https://www.genderindex.org/>

Índice de desigualtat de gènere (GII). PNUD: <http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii>

Base de dades de gènere, institucions i desenvolupament. OECD: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=GIDDB2014>

Índice de desenvolupament humà relatiu al gènere (IDH). PNUD: <http://hdr.undp.org/en/content/gender-development-index-gdi>

“Índice global de la brecha de género”, Expansión: <https://datosmacro.expansion.com/demografia/indice-brecha-genero-global>

Indicadores de DH

Indicadores de DDHH. Guía para la medición y la aplicación. Naciones Unidas, 2012: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Human_rights_indicators_sp.pdf

“Preguntas frecuentes sobre los derechos económicos, sociales y culturales”, Folleto Informativo, 33. ACNUDH: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS33_sp.pdf

Informe sobre indicadores para promover y vigilar el ejercicio de los DH. HRI/MC/2008: http://www2.ohchr.org/english/issues/indicators/docs/HRI.MC.2008.3_sp.pdf

Indicadores del derecho a la educación basados en el marco de las 4A: <http://www.right-to-education.org/resource/right-education-indicators-based-4-concept-paper>

Official Statistics and Human Rights: <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/HRIndicators/StatisticsAndHumanRights.pdf>

Construcción de indicadores en materia de derechos humanos económicos, sociales, culturales y ambientales: <https://www.equipopueblo.org.mx/desca/descargas/IndicadoresDESCA.pdf>

**Connexió dels
indicadors dels DH
i els ODS**

Los derechos humanos en la Agenda 2030: <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/MDGs/Post2015/HRAndPost2015.pdf>

Hacer las promesas realidad. La igualdad de género en la Agenda 2030. ONU Mujeres, 2018: <http://www.unwomen.org/es/digital-library/publications/2018/2/gender-equality-in-the-2030-agenda-for-sustainable-development-2018>

Transformando nuestro mundo: la Agenda 2030 para el desarrollo sostenible: <http://nsdsguidelines.paris21.org/es/node/685>

FAO y los ODS: Indicadores. FAO: <http://www.fao.org/3/a-i6919s.pdf>

Analytical Framework for linking Sustainable Development Goals and Human Rights Obligations in Indonesia. United Nations Country Team (Indonesia), 2017: <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002527/252739E.pdf>

Derechos humanos y Objetivos de Desarrollo Sostenible: alcanzando sinergias: <https://www.universal-rights.org/lac/urg-policy-reports/derechos-humanos-y-objetivos-de-desarrollo-sostenible-alcanzando-sinergias/>

The human rights guide to the Sustainable Development Goals: <https://sdg.humanrights.dk/>

Human Rights and 2030 Agenda: <https://www.humanrights.dk/learning-hub/sustainable-development-goals-sdgs>

**Indicadors per a la
reclamació de DH
societat civil/TO**

Uso de indicadores para exigir responsabilidad en materia de derechos humanos: http://pdf2.hegoa.efaber.net/entry/content/948/Uso_de_indicadores_para_exigir_responsabilidad_en_materia_de_ddhh.pdf

Producción participativa de indicadores. Caja de herramientas comunitarias: <https://ctb.ku.edu/es/tabla-de-contenidos/evaluar/evaluar-iniciativas-comunitarias/obtener-y-utilizar-indicadores/principal>

Right to education Project: Seguimiento mediante indicadores de la realización DH a la educación. Right to Education Initiative: <http://www.right-to-education.org/es/page/gu-de-seguimiento>

ANNEXOS

ANNEX I

PREGUNTES EGIBDH

Les preguntes guia EGIBDH són una eina senzilla que pot contribuir a orientar en l'aplicació de l'EGIBDH al llarg del cicle del projecte o programa. Les preguntes guia estan articulades al voltant de les diferents fases de gestió del projecte.

IDENTIFICACIÓ

RECOPIACIÓ D'INFORMACIÓ DEL CONTEXT

S'han identificat si les lleis, les polítiques públiques, els serveis, etc. aborden adequadament –o no– el que estipulen els tractats respecte a la disponibilitat, l'accessibilitat, l'acceptabilitat, la qualitat i la sostenibilitat?

- S'ha produït **informació desagregada per sexe i altres variables** amb la finalitat d'identificar els col·lectius en situació de més vulnerabilitat respecte a l'exercici dels seus drets?
- S'han **detectat factors de discriminació** respecte a l'exercici dels drets per part dels col·lectius en situació de més vulnerabilitat?
- S'han comprovat **CEDAW²² i resta de tractats i convencions** ratificats pel país i rellevants per al(als) dret(s) focalitzat(s)?
- S'ha discernit si s'apliquen de forma efectiva les **lleis nacionals** relatives al(als) dret(s) focalitzat(s)?
- S'han identificat **organitzacions locals defensores dels DHD** com a fonts privilegiades d'informació i de cara a la seva participació en l'anàlisi posterior?

22 La CEDAW és de consulta preceptiva en la mesura que el gènere és transversal a l'experiència de tots els drets.

SITUACIÓ O DIMENSIONS DEL DRET

Requisit és la manipulació de forma desagregada per valorar el grau de vulneració de drets en diferents col·lectius segons determinades variables: sexe, edat, classe, religió, identitat de gènere, ètnia, ubicació geogràfica, etc.

S'ha obtingut informació sobre la **situació de drets i el seu grau d'acompliment** a partir de la que ja han produït els òrgans dels DH i específicament de la CEDAW?

- **Disponibilitat:** Quins béns i serveis estan disponibles i per a qui per poder exercir el seu dret?
- **Accessibilitat:** Quines persones i col·lectius tenen o no accés als béns i serveis necessaris relatius al(als) dret(s) focalitzat(s)?
- **Acceptabilitat:** Han estat aquests béns i serveis acceptats i dissenyats en funció de les diferències de situacions i posicions, i de necessitats segons els col·lectius, dones o homes?
- **Qualitat:** Tenen qualitat els béns i els serveis?
- **Participació:** Quins col·lectius participen en el disseny, l'execució, la gestió i el seguiment dels béns i serveis?
- **Sostenibilitat:** Les iniciatives i els serveis associats a la realització dels drets mostren aparença de perdurabilitat?

ANÀLISI DE GÈNERE

S'ha utilitzat **informació desagregada per sexe** i altres variables pertinents?

S'han identificat les **oportunitats i les limitacions específiques** de dones i homes —en la seva diversitat— per exercir els seus drets?

S'ha valorat com el gènere, combinat amb altres variables com l'edat, la nacionalitat, l'ètnia, la situació administrativa, el lloc de residència, l'orientació sexual, els interessos econòmics, l'estat civil, el nivell d'estudis, etc., configura de forma única i particular les possibilitats d'exercir els seus drets per part de persones i col·lectius? (**interseccionalitat**)

- S'han identificat bretxes de gènere en l'**accés i el control de recursos** pertinents a l'exercici dels drets?
- S'ha tingut en compte com afecta la **divisió del treball per sexe** en el context l'experiència dels drets per part de dones i homes –vistos en la seva diversitat i no com a col·lectius homogenis?
- S'ha analitzat com el valor socialment atorgat a les **diferents feines (productiva, reproductiva, de cures, comunitària)** determina les capacitats respectives de dones i homes per poder articular l'exigència dels seus drets?
- S'han pres com a referència els informes **de la CEDAW** i altres del sistema de DH que ajuden a entendre les desigualtats de gènere?

ANÀLISI CAUSAL

- S'ha contrastat en la definició del problema la **perspectiva de les persones TD**?
- S'han distingit les **causes (immediates, subjacents, estructurals)** del problema?
- S'ha explicat la **dimensió de gènere** del problema?
- S'ha valorat com afecten les **carències en els serveis públics o privats**, en termes de disponibilitat, accessibilitat, acceptabilitat, qualitat, sostenibilitat, al col·lectiu en situació de més vulnerabilitat?
- S'ha identificat com la realització d'uns drets depèn del fet que altres també es realitzin? (**interdependència entre drets** que s'estan vulnerant)
- S'ha constatat si la **lleï i les polítiques públiques** aborden adequadament el problema de drets identificats?
- S'ha valorat quin pes tenen **les lleis habituals/tradicionals i les pràctiques culturals** en el problema?

- S'han **contrastat les causes dels problemes amb les obligacions dels TO** segons els tractats i les convencions de DH als governs/TO?
- Han pres **consciència les persones TD de qui són les persones responsables (TO)** respecte a les seves experiències de drets no complerts?
- S'ha constatat si **hi ha consciència i disposició per part del Govern i/o dels nivells d'administració** per prendre les mesures pertinents per resoldre el problema?
- S'ha creat un **imaginari de “solucions als problemes” des de la perspectiva de les diferents titularitats** (particularment TD)?

ANÀLISI DE PAPERS

- S'ha obtingut una visió dels drets que no es compleixin des de la **perspectiva de les diferents titularitats**?
- Han identificat les persones **TD els impediments per exercir els seus drets**?
- Ha explicat el **funcionariat/TO els canvis i els recursos necessaris** per a una millor assumpció de les seves obligacions respecte als DH?
- S'han explicat **demandes per part de TO a TD i TR** per poder complir amb les seves obligacions?
- Han identificat **TR com poden incidir/contribuir** a la realització dels drets?
- Han comprès **TD, TR i TO les seves responsabilitats respectives** en relació amb la protecció i la realització del(dels) dret(s)?
- S'han identificat **oportunitats de les diferents titularitats per contribuir** a la realització del(dels) dret(s)?

ANÀLISI DE CAPACITATS/BRETXES DE CAPACITAT

Titulars de drets (TD)

Compte! Sempre s'ha de tractar informació desagregada, distingir la diversitat d'experiències dels diferents col·lectius i també la diversitat interna dels col·lectius (sexe, classe, raça, identitat de gènere, edat, ubicació geogràfica, nivell educatiu, idioma, religió, etc.).

- Comprenen que tenen drets?
- Coneixen els seus drets en relació amb el problema en qüestió? Saben interpretar els seus problemes en termes de vulneració de drets?
- Creuen que d'alguna manera **es mereixen** els problemes que tenen?
- Creuen que les coses són com són i que no poden canviar?
- Saben que el seu problema està definit com una vulneració de dret pel sistema internacional de DH i potser també per la legislació nacional?
- Coneixen qui, quines autoritats/quines institucions públiques els han de garantir el seu gaudi? Qui té l'obligació de crear condicions perquè no existeixi aquest problema?
- Saben quins serveis i recursos públics o privats hi ha en relació amb el seu problema?
- Quines són les principals barreres perquè puguin exercir aquest dret?
- Què necessitarien per poder fer efectiu el dret?
- Quina informació tenen del sistema internacional de DH i què implica?
- Existeixen o saben de l'existència d'espais per poder organitzar-se col·lectivament amb altres persones que tinguin els mateixos problemes?

- Han estat organitzades alguna vegada o els cal adquirir habilitats sobre aquesta qüestió, a banda de per mobilitzar-se col·lectivament en pro de l'exigència dels seus drets?
- Se senten capaces d'explicar-se o parlar en públic?
- Coneix la resta de la població del seu voltant allò que els passa o com s'estan vulnerant els seus drets?
- Quins recursos no tenen i els serien necessaris per reclamar els seus drets (temps, diners, contactes, saber llegir i escriure o parlar l'idioma en què es cursen les demandes a l'administració, etc.)?
- Tenen contactes amb altres agents que els puguin donar suport en les seves reivindicacions?
- Tenen contactes amb mitjans de comunicació perquè aportin informació relativa a la vulneració de DH?

Titulars d'obligacions (TO)

- Coneixen quines són les seves obligacions en relació amb els drets que s'estan vulnerant en determinats col·lectius?
- Tenen coneixement de les implicacions que el sistema internacional de DH i la legislació nacional tenen sobre la seva feina? (tant d'allò que fan com del que no fan)
- Quins factors els estan impedit complir amb les seves responsabilitats?
- Recursos econòmics:
 - Coneixements tècnics.
 - Absència de plans o polítiques respecte al problema.
 - Carència d'infraestructura tecnològica.
 - Falta d'autoritat per prendre decisions sobre els recursos.
 - Falta de coordinació amb altres nivells de la jerarquia o entre sectors/departaments de l'administració.

- Salaris insuficients que els impedeixen la dedicació i apropiació dels seus deures inciten al desinterès o els obliga a compaginar diverses feines.
 - Pateixen amenaces/por per la seva seguretat física.
 - Desconeixement quin és la gravetat de les situacions que viuen els col·lectius que estan patint la vulneració de drets.
 - Inexistència d'espais de participació en què els TD puguin traslladar-los les seves demandes.
 - Falta de compromís i pressió d'altres agents socials perquè busquin solucions als problemes (mitjans de comunicació, moviments socials, sindicats, cooperatives, organitzacions feministes o centrats en altres DH, etc.).
 - Etc.
- Què necessitarien per poder superar aquestes dificultats?
 - Valoració del seu paper per part de la ciutadania quant als TO i les dificultats que tenen per complir obligacions.
 - Formació i assessorament per a l'elaboració de programes i polítiques públiques.
 - Informació a través d'altres agents (investigacions, observatoris de DH, mitjans de comunicació, etc.).
 - Mecanismes per una coordinació més àmplia amb altres agents públics (TO).
 - Infraestructures (incloent-hi els mitjans de transport).
 - Espais de participació per a la ciutadania que faci reclamacions.
 - Mitjans tecnològics.
 - Etc.

Titulars de responsabilitat (TR)

- Existeixen, en el context, entitats actives en defensa dels DH (feministes, sindicats, pobles indígenes, infància, LGTBIQ+, etc.)?
- Hi ha plataformes de coordinació/aliances estratègiques i de suport mutu entre diferents entitats i moviments socials?
- Tenen contactes les entitats de defensa dels DH amb organitzacions a escala nacional i internacional?
- Els mitjans de comunicació s'alineen amb les postures oficials o reflecteixen els problemes i les vulneracions de drets que es produeixen en el context?
- Són capaces les diferents entitats i moviments socials d'interpretar els problemes en clau de vulneracions de drets? Coneixen el que hi ha establert en els tractats internacionals de DH i la legislació nacional?
- Existeix por a represàlies per denunciar les violacions de drets a corrupció?
- Tenen les organitzacions socials capacitats i recursos (coneixements, econòmics, tecnològics d'empoderament personal) per fer el seguiment de les actuacions dels TO en relació amb els DH?
- Es veu, en el context, algun espai de participació ciutadana on es puguin exigir responsabilitats als TO?
- Què necessitarien per poder exigir els drets que se'ls està vulnerant?
- Etc.

DISSENY O FORMULACIÓ

- **Aborda el projecte l'eliminació de les causes** que fonamenten la vulneració dels drets, inclosos els canvis relatius a la cultura, les normes i els costums que justifiquen la discriminació, així com aquells canvis polítics i legislatius, segons hagi marcat el diagnòstic participatiu previ?
- Reflecteixen els **objectius i els resultats del projecte les prioritats expressades** per col·lectius i persones TD en situació de més vulnerabilitat?
- Reflecteixen els **objectius, els resultats i les activitats** l'especificitat de les circumstàncies de vulneració de drets identificada a través de **l'anàlisi de gènere**?
- S'han establert **estratègies d'empoderament** per generar conscienciació en les dones sobre les discriminacions que viuen de forma normalitzada, per transcendir la individualitat de les seves experiències d'opressió a través de l'organització i demanda col·lectiva dels seus drets?
- S'han identificat els objectius a partir de l'anàlisi d'objectius i/o resultats específics relatius a **l'equitat de gènere i promoció de drets de les dones**?
- Són acordes els objectius amb el marc normatiu internacional dels principis de DH?
- Es plantegen **mesures, diferenciades en funció del sexe**, per aconseguir els objectius?
- S'ha **convidat organitzacions feministes, persones expertes en gènere i organitzacions defensores dels DHD** al procés de formulació del projecte?
- Busca el projecte efectes de millora de la situació dels DH per a **col·lectius en situació de més vulnerabilitat**?
- Aborda el projecte les limitacions, les **bretxes de capacitat i les demandes específiques per part de dones** respecte als seus drets? (en concordança amb les conclusions d'anàlisi de gènere en el diagnòstic participatiu)

- S'ha tingut en compte com **deslegitimar les pràctiques i les creences culturals que justifiquen la vulneració de drets** de les dones?
- Ha previst el projecte les **vies, els moments i les metodologies de facilitació per propiciar la participació substantiva de les persones TD** en les decisions del projecte?
- Planteja el projecte resultats relatius a **enfortir les capacitats de totes les titularitats TD, TO i TR**?
- Facilita el projecte **l'empoderament de les persones i els col·lectius TD** a través de la sensibilització, el desenvolupament de capacitats, el canvi organitzacional i la creació de plataformes i aliances estratègiques, així com el suport a l'accés d'informació i a mitjans de comunicació?
- Ha previst el projecte moments, espais, mecanismes –i els recursos que els facin possibles– per **materialitzar la transparència i la rendició de comptes** relativa al curs del projecte, les decisions preses, la utilització de recursos i la coherència amb les propostes de les titularitats implicades?
- S'han identificat iniciatives de canvi diferenciades en relació amb **l'enfortiment de capacitats de cada titularitat identificada**?
- S'han produït **indicadors i s'ha planificat el seguiment** per saber si estan aconseguint promoure canvis en la situació de drets, garantia de la participació de les diferents titularitats implicades en el curs de les decisions del projecte, la promoció de l'empoderament de les persones TD i l'enfortiment de capacitats de TO i TR?

ACTIVITATS

Si pensem en activitats directes que promocionen l'exercici dels DH, i amb el propòsit de proposar accions concretes que permetin traduir l'abstracció tradicional amb què ens referim als DH, podem ampliar en activitats que cobreixin un ampli espectre de fórmules per contribuir a la realització dels DH.

No es tracta d'abandonar accions pròpiament de desenvolupament, sinó de reinterpretar-les perquè contribueixin a la realització dels DH i dels DHD:

- Treballar l'enfortiment de totes les titularitats implicades, això és, de tots els actors polítics i socials afectats directament o indirectament, particularment, treballar l'empoderament dels TD perquè es conscienciïn i s'organitzin per fer incidència i demanar els seus drets de forma col·lectiva.
- Desenvolupar institucionalment aquelles instàncies que han de treballar per garantir i promocionar els DH (TO).
- Sensibilitzar la ciutadania perquè els drets no s'interpretin únicament en termes jurídics, sinó entendre com afecten les dimensions més quotidianes de les vides de totes les persones.
- Enfortir les capacitats de tots aquells agents socials (TR) que puguin contribuir perquè les persones TD demanin els seus drets i els TO creïn les condicions per a la seva realització efectiva.
- Promoure (formació, investigació, sensibilització) una cultura de DH per a l'exercici pràctic per part de qualsevol persona (TD).
- Crear sistemes de seguiment per part de la societat per veure com tenen efecte, o no, la realització dels DH.
- Fer campanya de mobilització social i incidència de DH.
- Exigir la reparació a les víctimes de violacions de DH.
- Mesures específiques que permetin, a través d'accions afirmatives, enfrontar-se als problemes estructurals que perpetuen la desigualtat i la discriminació.

EXECUCIÓ DEL PROJECTE

- El projecte confereix **prioritat als col·lectius en situació de més vulnerabilitat**?
- S'ha inclòs els **TD com a agents actius** en l'execució del projecte i s'ha assegurat l'enfortiment de les seves capacitats?
- S'ha convidat organitzacions feministes i defensores dels DHD a l'execució i pressa de decisions del projecte?
- S'han tingut en compte les **recomanacions i els estàndards de DH i DHD** nacionals i internacionals a l'hora de desplegar les estratègies, els resultats i les activitats del projecte?
- El desplegament del projecte inclou el **treball en xarxa, la creació de plataformes i aliances** amb aquells titulars implicats en la realització de drets?
- Compta el projecte amb eines i moments periòdics establerts per fer el **seguiment de l'impacte de gènere** de les seves activitats?
- Proveeix el projecte **espais i mecanismes de transparència i rendició de comptes** per part de l'organització impulsora de les diferents titularitats implicades?
- El projecte ofereix opcions perquè les **titularitats implicades expressin el seu nivell de satisfacció** en relació amb el curs del projecte? Té això conseqüències en termes de canvis en les estratègies del projecte? (desagregant aquesta informació segons sigui convenient: sexe, classe, raça, ètnica, edat, etc.)
- El projecte genera **informació desagregada per sexe i altres variables** en relació amb les dimensions del dret?
- El projecte recull i processa la recollida d'informació qualitativa vinculada a l'actitud i l'aptitud de les diferents titularitats i l'empoderament de TD?

SEGUIMENT I AVALUACIÓ DEL PROJECTE

- És participatiu el **procés d'avaluació i preveu la participació de les diferents titularitats** implicades?
- S'han desenvolupat **indicadors sensibles al gènere** per mesurar els resultats qualitius i quantitius a tots els nivells de la cadena de resultats?
- S'han compilat **dades desagregades per sexe i altres variables pertinents**?
- Es plantegen **mètodes participatius** adequats de recollida i anàlisi de dades que propiciïn la participació inclusiva de col·lectius en situació de més vulnerabilitat?
- S'han aconseguit promoure **la conscienciació** de les persones TD i fins i tot d'actors TR respecte a les obligacions dels TO segons els marcs normatius nacionals i internacionals?
- S'ha promogut que les **persones TD associïn els seus problemes amb els estàndards de DH** i, per tant, prendre consciència que són titulars de drets (TD) però que se'ls estan vulnerant?
- S'ha aconseguit que les persones o col·lectius **TD articulin demandes concretes als TO**?
- S'ha **connectat la feina de funcionariat públic amb les obligacions** assumides per l'Estat a través de les ratificacions dels tractats i les convencions internacionals de DH i DHD?

SITUACIÓ DELS DH I DHD

L'avaluació indagarà si el projecte ha contribuït a millorar l'exercici dels DH.

- Les **activitats** del projecte han permès conèixer la posició de les diferents titularitats respecte als DH?
- S'han posat en pràctica **mesures per garantir la inclusió** i l'accés als recursos dels col·lectius en situació de més vulnerabilitat?

- S'han tingut en compte les **condicions específiques de gènere** perquè les dones puguin participar plenament del projecte i beneficiar-se'n?
- S'han **coordinat actuacions amb actors interns i/o institucions internacionals** de DH i DHD que treballen al país?
- S'han planificat i s'han posat en pràctica **moments i espais de coordinació** per a la presa de decisions d'informació, transparència i rendició de comptes amb totes les titularitats?

COHERÈNCIA AMB ELS PRINCIPIS DELS DH

Implica analitzar, **més enllà dels resultats, si els processos del projecte han promogut la participació** i la igualtat, han evitat qualsevol tipus de discriminació i han assegurat la transparència i la rendició de comptes del curs del projecte davant totes les titularitats implicades.

- Ha pres mesures el projecte per **evitar l'exclusió** dels col·lectius que ja experimenten discriminació?
- S'ha assegurat **la incidència de les diferents TD** en les decisions clau dels projecte?
- Quines mesures s'han pres per promoure la **igualtat i l'equitat de gènere**?
- Quines mesures s'han pres per promoure **l'empoderament de les dones**?
- El projecte ha afavorit la **mobilització ciutadana** a favor dels DH?
- Han **pres part TD, TR i TO** en les diferents fases del projecte?
- Com ha proporcionat el projecte **informació** a les diferents titularitats al voltant del curs del projecte?

ENFORTIMENT DE CAPACITATS DE TOTES LES TITULARITATS

L'avaluació es fixarà a veure com el projecte ha contribuït a que les titularitats puguin exercir com a tals.

Titulars de drets (TD)

- El projecte ha contribuït a que les diferents **titularitats coneixin els seus drets** i les seves responsabilitats respecte a aquests?
- El projecte ha contribuït a canvis **d'actitud i aptitud** en relació amb l'exigibilitat dels drets propis?
- El projecte proveeix persones TD amb el recursos necessaris per **reclamar els seus drets**?
- El projecte ha millorat **l'accés a la informació** necessària perquè les persones TD cobrin consciència de la vulneració dels seus drets i puguin reclamar-los?
- El projecte ha contribuït a la **creació d'espais de comunicació** i a l'intercanvi d'informació amb altres titularitats?
- El curs del projecte ha **desenvolupat la capacitat de presa de decisions** a partir de la generació d'espais participatius de presa de decisions al voltant del curs del projecte?

Titulars d'obligacions (TO)

- El projecte ha contribuït a un **canvi d'autopercepció de funcionari** en tant que titularitats d'obligacions respecte als DH i DHD?
- En quina mesura el projecte ha contribuït al fet d'**assumir les seves obligacions**?
- El projecte ha millorat les **competències i els recursos** necessaris per protegir i promoure els DH?

- El projecte ha millorat el reconeixement de la seva **legitimitat** per part dels TD i els TR?
- El projecte ha millorat la seva **comunicació** amb altres titularitats implicades?

Titulars de responsabilitats (TR)

- El projecte ha contribuït al fet que persones i entitats TR (OSC, mitjans de comunicació, acadèmia, famílies, empreses, etc.) **assumeixin responsabilitats** i s'impliquin des de les seves respectives posicions en la promoció de(dels) dret(s) focalitzat(s)?
- El projecte ha millorat **l'accés d'informació** necessària perquè persones i entitats TR prenguin consciència de la vulneració que estan vivint determinats col·lectius?
- El projecte ha contribuït a incrementar la **participació d'organitzacions defensores dels DHD** en processos d'incidència local, regional i nacional?
- El projecte ha millorat les **competències i els recursos** necessaris als TR per contribuir a la promoció dels DH i els DHD?
- El projecte ha proporcionat als **mitjans de comunicació** l'oportunitat d'adquirir coneixements respecte a l'anàlisi de gènere per identificar desigualtats en el tractament informatiu i en les campanyes de reivindicació dels DH i els DHD?
- El projecte ha contribuït a la creació **d'espais de comunicació** i intercanvi d'informació entre persones i entitats TR amb persones i col·lectius TD per generar comprensió, empatia i responsabilitat entorn la vulneració dels drets que experimenten?

ANNEX II

ALERTES DE GÈNERE

INFORMACIÓ CONTEXTUAL

- S'han compilat, produït i utilitzat dades desagregades per **valorar com el gènere, conjuntament amb altres variables de desigualtat, marca les vivències relatives** als drets?
- S'ha **treballat específicament amb les dones dels col·lectius en situació de més vulnerabilitat** per a la producció d'informació rellevant a les seves experiències de vulneració de drets atenent de forma específica a factors d'interseccionalitat?
- S'ha comptat, entre les **persones facilitadores**, tant amb dones com amb homes?
- Les **persones facilitadores coneixen la cultura** i les expectatives socials respecte a les dones del context de la intervenció?
- S'ha produït **informació relativa a creences i pràctiques culturals** que estableixen diferències de cara a l'exercici dels seus drets per part de dones i homes?
- S'ha **evitat en la programació de les activitats que resultin excloents** per a les dones a partir de la situació i posició diferenciades respecte als homes (disponibilitat horària, nivell educatiu, llengua utilitzada comunament, expectatives socials respecte al que puguin fer, etc.)?
- S'ha assegurat que les **percepcions i l'anàlisi duta a terme per les dones** nodreixi l'anàlisi d'altres titularitats?
- **Què assenyalen la CEDAW** i les Observacions Generals del seu Comitè respecte al(als) dret(s) previst(s)?
- La **legislació nacional i les polítiques públiques** existents s'alineen amb els estàndards i les recomanacions especificats per la CEDAW i el seu Comitè?
- Existeixen i, si escau, s'apliquen les **lleis relatives a la igualtat de gènere**?

ANÀLISI CAUSAL

- S'han identificat de forma expressa les **diferències entre les interpretacions de dones i homes dels problemes** i les causes?
- S'ha **treballat de forma separada amb dones i homes**²³ per a l'anàlisi dels seus problemes?
- S'han analitzat com les causes subjacents relatives a les dimensions dels drets (disponibilitat, accessibilitat, acceptabilitat, qualitat i sostenibilitat) **afecten de forma diferent dones i homes?**
- S'han identificat **pràctiques consuetudinàries** que justifiquen la vulneració de drets a dones i nenes?
- S'han valorat possibles **resistències entre la ciutadania** respecte a les lleis i les polítiques públiques d'igualtat?
- S'ha contrastat si les **lleis, les polítiques i els serveis públics compleixen els estàndards** i les recomanacions de la CEDAW i el seu Comitè?
- S'ha constatat si hi ha **consciència i disposició per part del Govern** i/o dels nivells de l'administració de cara a la promoció efectiva dels DHD?

ANÀLISI DE PAPERS

- Són les dones dels col·lectius en situació de més vulnerabilitat **conscients de la seva titularitat de drets** i de les conseqüents obligacions dels TO de promoure'n la realització?
- S'han identificat **expectatives socials de gènere que impedeixin les dones TD** exercir els seus drets?

23 I/o segons altres variables de diferència pertinents; nivell educatiu, edat, raça, identitat i gènere.

- Han manifestat les dones dels col·lectius en situació de més vulnerabilitat **diferents demandes que els homes associades al(als) dret(s) focalitzat(s)**?
- Han articularat les **dones demandes concretes** als TO?
- Han **participat organitzacions defensores dels DHD** en l'anàlisi de papers en el diagnòstic participatiu?
- Ha expressat el **Govern (TO) el seu compromís** amb la realització dels DHD?
- S'han identificat les **resistències** que han de confrontar les persones TO, el Govern i els diferents nivells de l'administració quan miren d'avançar en la realització dels DHD?
- S'han valorat les **oportunitats i les amenaces** amb què compten diferents TR (homes, mitjans de comunicació, família, acadèmia, OSC, empreses, etc.) per contribuir des de les seves diferents posicions a la realització dels DHD?
- Han pres **consciència diferents TR** de com els seus comportaments i pràctiques poden suposar discriminació o vulneracions de drets a les dones?

ANÀLISI DE CAPACITATS

- S'ha analitzat com es configura la **divisió de la feina per sexe** en el context, la valoració social desigual que tenen les feines realitzades per dones i per homes i com això comporta distinció en les seves bretxes de capacitats respectives de cara a la reclamació dels seus drets?
- S'ha considerat el **paper de la cultura en la percepció d'(i)legitimitat (des)motivació de les dones** en relació amb l'exigència i l'exercici dels seus drets?
- Participen les dones en posicions socials que els permeti **incidir en els processos sociopolítics** per demanar els seus drets?

- S'han identificat quines **barreres frenen el fet que les dones** puguin accedir a espais o mecanismes per a la presa de decisions respecte al control dels recursos?
- S'han conscienciat diferents TR que les seves pràctiques poden comportar o **encoratjar discriminació** i vulneració de drets a les dones de forma premeditada o no?
- S'han identificat els **recursos que necessiten les dones**, les organitzacions de dones i/o feministes per poder impulsar campanyes de denúncia i reivindicació dels DHD?
- S'han identificat les **carències de recursos –coneixements, eines, mitjans, pressupost, etc.– perquè el funcionariat públic** pugui contribuir a exercir els DHD?
- S'han identificat quines capacitats cal reforçar perquè els **mecanismes governamentals** d'igualtat puguin efectivament exercir les seves funcions quant al principi d'igualtat i els DHD?

DISSENY DEL PROJECTE

- Es basa el disseny del projecte en la consideració de la **posició diferent de dones** en relació amb les dimensions dels drets?
- És **coherent el disseny** del projecte en la identificació i la descripció d'objectius, resultats i planificació d'activitats amb les conclusions extretes a partir de l'anàlisi de gènere?
- Inclou el projecte estratègies específiques per confrontar les **causes estructurals de les desigualtats de gènere**, les carències de capacitats de totes les titularitats directament associades amb la vulneració de DHD i específicament les bretxes de gènere en l'accés i el control de recursos vinculats a l'exercici del dret?
- S'han dissenyat mesures i **indicadors** orientats a avançar en les dimensions del dret des de la perspectiva de gènere?

- S'ha adaptat la planificació de les activitats del projecte a **la realitat vital diferenciada entre dones i homes** prevista en la seva diversitat i tenint en compte, per tant, altres variables de desigualtat (edat, estatus socioeconòmic, ètnia, nivell educatiu, etc.)?
- S'han especificat, en el disseny del projecte, els mecanismes, moments i espais per a la **participació de les dones** en situació de més vulnerabilitat durant tot el projecte/programa?
- Facilita el projecte **l'empoderament de les persones i els col·lectius TD** i específicament de les dones en aquests col·lectius?
- Ha previst el projecte moments, espais i mecanismes –i els recursos que els facin possibles– per materialitzar la **transparència i la rendició de comptes davant les organitzacions feministes** i defensores dels DHD?
- S'han produït indicadors de gènere i s'ha planificat el seguiment per saber si estan aconseguint promoure canvis en l'exercici dels drets per part de les dones en col·lectius en situació de més vulnerabilitat?

EXECUCIÓ

- Es van dur a terme les activitats planificades per **reforçar la consciència d'igualtat** relativa als DHD de totes les titularitats implicades?
- L'execució del projecte ha reforçat les **capacitats de totes les titularitats implicades** per entendre com i per què es produeixen les desigualtats de gènere i les vulneracions de drets a les dones?
- El desplegament d'activitats va ser concebut i gestionat perquè les **dones hi tinguessin accés** sense dificultats?
- Han **participat dones, organitzacions feministes i defensores dels DHD** en les diferents fases d'execució i seguiment del projecte?

- S'han tingut en compte indicadors de gènere en el **seguiment i els informes de seguiment**?
- S'han generat **espais de trobada, debat, etc. amb totes les titularitats** i sobre la marxa del projecte en relació amb la promoció de la igualtat, els drets de les dones, la identificació de les dificultats i la generació d'estratègies per resoldre-les?

SEGUIMENT I AVALUACIÓ

- És **participatiu el procés d'avaluació** i preveu la implicació de les diferents titularitats implicades?
- S'han desenvolupat **indicadors sensibles al gènere** per mesurar els resultats qualitius i quantitius en tots els components del projecte?
- S'han compilat **dades desagregades per sexe i altres variables pertinents**?
- Es plantegen mètodes participatius adequats de recollida i anàlisi de dades que propiciïn la participació inclusiva de col·lectius en situació de més vulnerabilitat?
- Compta l'equip avaluador amb **persones amb experiència en l'aplicació de l'anàlisi de gènere**?
- S'han valorat les diferències de gènere i els **efectes de la interseccionalitat** per veure com afecten a diferents col·lectius les carències relatives a les dimensions dels DH en l'exercici dels seus drets?
- S'han coordinat **actuacions amb organitzacions defensores dels DHD** i instàncies governamentals d'igualtat?
- Ha pres mesures el projecte per **evitar discriminacions indirectes** que poguessin afectar la participació de determinats col·lectius de dones?
- El projecte ha fomentat l'**organització col·lectiva de dones** o la seva participació en organitzacions defensores dels DHD?

- El projecte ha afavorit les **plataformes de treball en xarxa** de diferents entitats per treballar a favor dels DHD?
- El projecte ha millorat les **capacitats de l'administració i els serveis públics** perquè les seves actuacions siguin coherents amb el principi d'igualtat i els principis dels DHD?
- Es pot apreciar la contribució del projecte a **avenços relatius al canvi de consciència, actitud i aptitud** de les diverses titularitats en relació amb la igualtat?

ANNEX III

CAS PRÀCTIC

Som una ONG sense ànim de lucre amb la missió de promoure el dret a la salut.

Al llarg de la nostra trajectòria, hem evolucionat de construir hospitals a posar més atenció en la implicació comunitària i la de diferents actors per millorar la realització del dret a la salut. Alineem les intervencions amb les polítiques governamentals i contribuïm a l'atenció primària de salut segons la Declaració Internacional d'Alma Atá (1978).

A la República Democràtica del Congo (RDC) fa més de dos dècades que hi treballem, i comptem amb la delegació i amb cinc persones contractades. Som conscients de les importants carències de salut a la província de Kivu, motiu pel qual iniciem un procés d'identificació per valorar si la nostra contribució perquè la població local pugui exercir el seu dret a la salut és factible.

FASE PRELIMINAR

Es tracta del treball previ des del punt de vista intern i amb la sòcia que l'entitat impulsora del projecte ha de portar a terme. Inclou diversos passos:

- **Pas 1. Constitució de l'equip de projecte**

Una persona de la seu central, que serà la referent del projecte, dues persones tècniques de la delegació i una de l'organització feminista Sinergy pour les Femmes. També hem identificat com a assessories externes puntuals del projecte personal d'altres ONG internacionals i de la Universitat de Kinshasa.

- **Pas 2. Homogeneïtzació conceptual**

Iniciem el procés, que anomenarem “pol·linització mútua”, en el qual debatem i entenem què són i el perquè dels DH, i tractem les implicacions del dret a la salut (Observació 14 del Pacte Internacional de Drets Socials, Econòmics i Culturals)

i les diferències entre treballar la salut des d'enfocaments assistencialistes o orientats a la realització de drets. Discutim sobre les vulneracions de drets derivats de la guerra i sobre els problemes afegits de les dones per exercir el seu dret a la salut en RDC. Recollim les nostres conclusions perquè serveixin de guia per extrapolar la discussió (a tota l'entitat en el terreny, seu central, entitats aliades, etc.).

- **Pas 3. Pla de treball**

En l'equip de projecte, fem un **brainstorming** entre seu local i seu central en relació amb les conclusions del pas anterior i ho compartim amb la nostra entitat sòcia local en el terreny. Esbossem conjuntament amb la sòcia un **pla de treball**: fases del procés d'identificació, amb qui i el calendari preliminar.

Consensuar les **informacions** necessàries i com les “produirem” a través de **metodologies participatives** i quines persones hi participaran. Tenint en compte les variables de diferència que sabem que en aquest context determinen l'accés a la salut –sexe, edat i classe–, treballarem de forma diferenciada en funció d'aquestes variables i en un entorn rural.

Muntem un subequip de persones facilitadores del procés participatiu (una a delegació i una sòcia local, ambdues amb experiència i a les quals no els cal formació complementària), establim qui es responsabilitzarà de cada activitat i quins mecanismes de comunicació s'establiran, tant internament com pel que fa a sistematització i rendició de comptes, amb totes les titularitats que en formen part.

IDENTIFICACIÓ

En aquesta fase, es tracta de conèixer la realitat contextual pel que fa als DH i els DHD, quines vulneracions de drets es produeixen, a qui, per què, quin paper/responsabilitat tenen les diferents titularitats i quines són les carències de capacitat.

QUANT A LA RECOPIACIÓ D'INFORMACIÓ DEL CONTEXT²⁴

Recollim informació general dels principals problemes de desenvolupament en RDC identificats a l'**Informe de Desenvolupament Humà/ PNUD**, estratègia de salut de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) al país, informes d'altres ONG, etc.

Per concretar més la realitat en el context de Kivu, es decideix entrevistar una persona experta en PNUD-RCD i muntar, a més, un grup de discussió, en el qual hi seran l'equip de projecte i al qual es convida una professora de la Facultat de Medicina i personal d'ONG locals que treballen temes de salut i drets de les dones.

De les informacions, l'entrevista i els nostres debats comença a emergir una imatge sobre la situació del dret a la salut en RDC quant a:

- **Accessibilitat i qualitat de l'assistència sanitària**

L'accés al sistema sanitari és molt difícil. RDC és de la mida de tot Europa Occidental i només hi ha 160 hospitals per a 70 milions de persones; hi falten infraestructures, com, per exemple, es veu en el fet que només el 9% del país té electricitat, situació problemàtica per a l'atenció sanitària; existeixen greus desigualtats de l'accés entre zones urbanes i rurals; hi ha províncies amb un 30% d'infraestructura sanitària i altres amb menys del 6%, i gairebé el 70% de la població viu en zones rurals, i el sistema de salut presenta un problema crònic de falta de finançament i, en conseqüència, les despeses es

²⁴ Tota aquesta informació no ha de ser traslladada al formulari del projecte, però sí ens resulta imprescindible per poder impulsar el procés d'anàlisi a través del diagnòstic participatiu.

traslladen a les persones usuàries, atès que els serveis sanitaris no són gratuïts (el preu d'una cesària és exorbitant: 60 dòlars o més en zones on les dones guanyen menys de 50 centaus de dòlar per dia (4 mesos de treball).

El personal sanitari no compta amb l'equipament i el suport necessaris, i els seus errors poden provocar discapacitats en les mares i els nadons. Els atacs bèl·lics generalitzats al personal de salut també minven la disponibilitat en l'atenció, la qual cosa genera traumes en el personal i obliga a suspendre-la.

- **Mortalitat infantil i mortalitat materna**

Més del 35% de les nenes i els nens que neixen a RDC no aconsegueixen sobreviure més de cinc anys. La malària i la sida segueixen sent un greu problema.

Alta mortalitat materna: segons dades de l'OMS, la taxa de fertilitat arribava als 5,9 nens per dona el 2013, i 730 de cada 100.000 mares van morir en el part, mentre que en països com Espanya en moren només 5. Aquesta probabilitat sol ser molt pitjor en províncies del Congo Oriental, afectades per conflictes.

- **Violència sexual**

Si bé les violacions ja existien abans que es desencadenessin els conflictes bèl·lics, l'escalada de violència sexual i de gènere va augmentar. Els combatents de tots els exèrcits, milícies, bandes delictives i altres grups involucrats en els conflictes utilitzen la violència com una estratègia per humiliar i dominar els enemics. Un metge d'un hospital de la zona va explicar que nombroses víctimes van informar que els atacants envoltaven els pobles i cometien violacions públiques "per destruir l'estructura familiar". No se solen denunciar per l'estigma i la vergonya que generen. UNFA va informar que més del 65% de les víctimes el 2008 eren nenes i nens, majoritàriament nenes adolescents.

QUANT A LA NORMATIVA INTERNACIONAL I LA LEGISLACIÓ INTERNA²⁵

Sabem que el sistema internacional de DH es fonamenta en la producció d'informació amb la finalitat de fer el seguiment del que succeeix en els diferents països en termes de DH, motiu pel qual revisem els continguts d'informes, identifiquem els tractats que RDC ha ratificat, etc.

RDC va **ratificar la Declaració d'Alma Atá** el 1978 i es va adherir a la **Carta Africana per al Desenvolupament de la Salut** el 1980; a més, consultem la web de **l'Oficina de l'Alt Comissionat per als Drets Humans (OHCHR/ACDHNU)**²⁶ i comprovem que:

- **RDC va ratificar la CEDAW** el 1986, el **PIDESC** el 1976, la **Convenció dels Drets de la Infància** el 1990, la Convenció de Drets de les Persones amb Discapacitat el 2015 i la Convenció contra la Tortura i Altres Tractes o Penes Cruels, Inhumanes o Degradants el 1996. Tanmateix, no ha acceptat els protocols facultatius ni del PIDESC ni de la CEDAW, la qual cosa implica que no accepta que li siguin comunicades demandes, per part de persones o col·lectius, relatives a vulneracions de drets en aquests àmbits.
- Hi ha **tres informes de relatores especials** que coincideixen en la baixa capacitat (o receptivitat) dels successius governs de RDC a les recomanacions dels òrgans del sistema internacional de DH.
- **L'informe d'observacions finals del Comitè de la CEDAW** a RDC (2019) aporta informació sobre violència sexual, participació de les dones, accés a la justícia, estereotips de gènere, tràfic i explotació a través de la prostitució, educació, ocupació, etc.
- En termes de salut, s'assenyalen alguns avenços, però hi ha preocupació en relació amb els serveis d'avortament i planificació familiar, accés de les nenes als serveis de salut reproductiva, mortalitat materna, escassa cobertura i infra-

25 Preguntes freqüents sobre el sistema internacional de protecció dels DH: <https://www.ohchr.org/SP/AboutUs/Pages/FrequentlyAskedQuestions.aspx>

26 <https://www.ohchr.org/sp/aboutus/Pages/WhoWeAre.aspx>

qualitat de l'equipament als hospitals, absència de disponibilitat d'anticonceptius, falta d'informació en salut sexual i reproductiva, escassetat de serveis d'atenció materna gratuïts, tractament i informació adequada de prevenció del VIH, etc.

- El **Comitè PIDEESC, en el seu Informe de país (2009)**, destaca l'incompliment de l'estat de la inversió pressupostària en salut del 15% a què s'havia compromès.
- En l'**Examen Periòdic Universal (2019)** s'insisteix que RDC ratifiqui instruments (tractats i protocols) de DH que encara tenen pendents.
- Les **observacions finals emeses pel Comitè de Drets de la Infància (2017)**, pel que fa al dret a la salut, assenyalen l'**escassetat de recursos d'atenció primària, la falta d'especialització pediàtrica**, la falta de centres rurals, la malnutrició i les baixes taxes d'immunització, la inexistència de política integral de salut sexual per a adolescents, la falta d'educació sobre la salut sexual i reproductiva, la manca de protecció de les adolescents embarassades i la promoció de la conscienciació sobre la paternitat, a més de l'alta violència de gènere i la violència sexual exercida contra les nenes i els nens i les seves conseqüències.
- **Legislació nacional.** La Constitució del 2006 ha incorporat el dret a la igualtat entre dones i homes i s'han emès diverses lleis: sobre violències sexuals, de persones que viuen amb VIH-sida i de protecció dels drets de la infància, però les observacions finals de la CEDAW n'assenyalen la falta d'efectivitat per no haver-se derogat altres lleis prèvies i no eradicar aspectes de dret consuetudinari que impliquen greus discriminacions de dones, adolescents i nenes, i atempten contra el dret a la salut de tota la població.
- **Polítiques públiques de salut. Es basen en l'Estratègia d'Atenció Primària de Salut (APS) mitjançant l'enfortiment del sistema de salut.**
 - S'organitza en una piràmide de tres nivells: l'operacional o perifèric, l'intermedi o de suport tècnic i el central o de suport estratègic.

- La salut de la província està sota la responsabilitat del Ministeri Provincial de Salut, que treballa en col·laboració amb el Govern central.
- La infraestructura durant el conflicte armat s'ha vist deteriorada i/o descuidada.
- Durant molt de temps, la salut reproductiva va estar desatesa. No hi havia serveis bàsics o eren inaccessibles per a la majoria per l'elevat preu o per la distància.
- El pressupost estatal és del 2%-7%, per sota dels acords d'Estat (15%).

QUANT A LA SITUACIÓ DE GÈNERE

Consultem la **base de dades de Gènere, Institucions i Desenvolupament de l'OCDE (GIB-DB)**,²⁷ que inclou variables relatives al comportament intrafamiliar i sobre pràctiques culturals tradicionals que tenen impacte en vulneracions de drets de les dones: matrimoni infantil, treball domèstic, divorci, herència, violència, mutilació genital, accés a recursos, autonomia reproductiva, drets de la ciutadania, participació política, llibertat de moviment, etc.

En l'Informe de país de la CEDAW s'apunta com a principals problemes²⁸ tots els aspectes relatius a la seva salut sexual i drets reproductius, i insta el govern a assegurar l'accés de dones i nenes a centres degudament equipats, particularment en zones rurals, i que incloguin serveis gratuïts.

En relació amb la titularitat d'obligacions respecte a la igualtat de gènere

- **Ministeri del Gènere, de la Família i Menors**, que compta amb diversos programes i estructures especialitzades en la promoció dels drets de les dones, i amb una oficina a la zona del nostre projecte.

²⁷ <https://www.genderindex.org/statistics/>. En francès i anglès, tot i que força intuïtiva, ja que aporta essencialment dades numèriques.

²⁸ Hem consultat les Observacions Finals de País de l'any 2019. És important llegir l'informe per entendre com les vulneracions de drets a la salut estan directament connectades amb altres vulneracions de drets: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CE-DAW%2fC%2fCOD%2fCO%2f8&Lang=en

- **Consell Nacional de la Dona (CNF).** Es tracta d'un òrgan consultiu del Govern de coordinació, seguiment, avaluació de programes i col·laboració amb els socis implicats a escala nacional i internacional.
- **Agència Nacional de Lluita contra les Violències Fetes a les Dones (AVIFEM).** Lluita contra la impunitat, la prevenció i la protecció, promou reformes en la justícia, dona resposta a les necessitats de víctimes i supervivents, i facilita dades i informacions.

PEL QUE FA AL DIAGNÒSTIC PARTICIPATIU

Un cop compilat i debatut sobre els DH, el pas següent és analitzar la realitat de les vulneracions des de les experiències de persones del districte del nostre projecte i, per tant, buscarem que aflorin les desigualtats de gènere, les causes que atribueixen a allò que els passa i la seva visió de quins papers compleixen o haurien de complir diferents agents socials i institucions públiques.

Acordem dinàmiques amb les quals volem identificar recursos sanitaris disponibles, malalties, problemes associats a la salut sexual i reproductiva, col·lectius més vulnerables i també les percepcions relatives a les obligacions de les administracions i altres organitzacions socials que treballen en la defensa dels DH en el context local.

Dinàmiques participatives

Tenen com a principal sentit facilitar la participació, això és, plasmar la realitat des de la diversitat d'experiències de les persones i els col·lectius del context. No poden considerar-se únicament com a vies de producció d'informació, sinó que han de buscar generar reflexió i consciència sobre els drets propis.

Dinàmica 1. Mapa de recursos i de malalties prevalents al districte

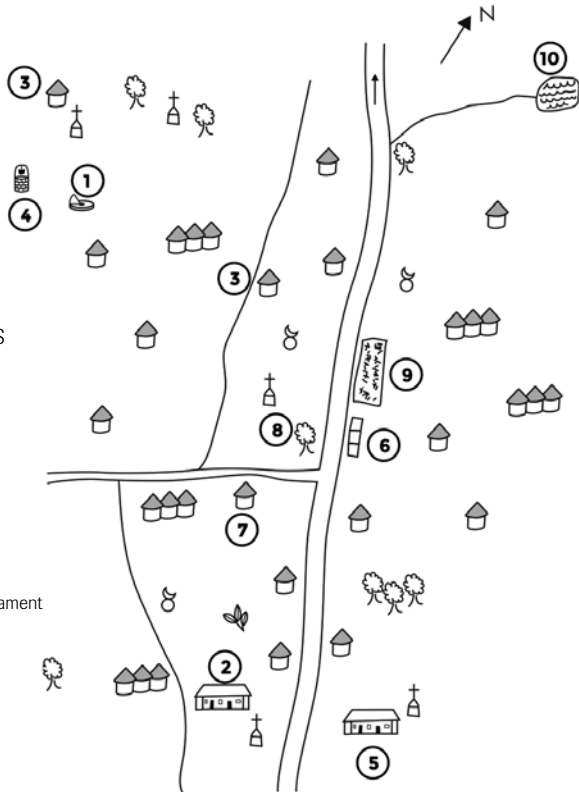
Muntem dos grups de 10 persones, un de dones i un altre d'homes. Ens assegurem que hi participin dues persones del Grup Comunitari Salut (dona i home), una llevadora, persones adultes amb fills/es, adolescents (noia i noi), professor (home, ja que no hi havia cap dona) i dues persones grans (dona i home). Demanem als grups que dibuixin un mapa en el qual plasmin els principals recursos i institucions.

Una vegada dibuixats els mapes, el primer que crida l'atenció és que els homes detallen on s'ubiquen les línies d'alta tensió i el Palau del Consell d'Ancians, mentre que les dones marquen el lloc on hi ha els molins.

MAPA ELABORAT PER DONES ADULTES I JOVES

Llegenda:

1. Molí
2. Centre de salut
3. Llevadora
4. Pou
5. Casa de gent gran
6. Punts de venda
7. Centre/Comitè de Desenvolupament
8. Centre religiós
9. Escombraries
10. Cap al llac

Dinàmica 2. Passejar per la comunitat

A continuació, plantegem una passejada per diferents àrees del districte en tres grups, atès que n'afegim un d'adolescents. A cada grup hi ha una persona facilitadora. Plantegem converses a partir dels mapes i del que els va cridant l'atenció, que seran diferents. Aquests són alguns dels temes que van abordar:

- Tipus de feines realitzades i relacions segons sexe i edat.
- Treball infantil i adolescent.
- Qui, dones o homes, joves o grans, té control i autoritat sobre quines decisions?
- Qui són les persones en situació de més vulnerabilitat? Per què?
- Quins espais són perillosos? (per a qui i per què).
- Què suposa la distància dels molins i el centre de salut (perill de violació, els homes, però, van indicar que és on hi ha l'aigua).
- Infraestructura: cap on s'orienta el transport públic i si els agradaria que n'hi hagués, així com camins que duen a altres llocs (els adolescents indiquen que sí, als pous).
- Llevadores i quina reputació tenen (divergència d'opinions per edat i sexe).
- Utilitzen el centre de salut? Per què sí? Per què no? (divergència d'opinions entre dones i homes).
- Quines famílies fan servir la planificació familiar.
- Prostitució.
- Llars on algun membre ha migrat i les seves conseqüències...
- Etc.

Quant als col·lectius en situació de més vulnerabilitat

Per finalitzar, els grups discuteixen breument sobre quins són els col·lectius més vulnerables a la comunitat en termes de salut.

Identificació dels col·lectius de població en situació de més vulnerabilitat.

- Població desplaçada.
- Població refugiada (Ruanda i Burundi).
- Població amb VIH.
- Excombatents.
- Infància abandonada (inclou orfes).
- Infància sotmesa a explotació sexual, laboral, tràfic de persones.

Una vegada realitzat aquest exercici, se'ls demana que pensin si han tingut en compte les dones i les nenes. Quan ho fan, el rànquing identifica en cada categoria que els que estan en una situació pitjor situació són les nenes, i en alguns casos també nens i/o adolescents d'ambdós sexes.

- Nenes víctimes de violència orfes o abandonades.
- Dones/adolescents víctimes de violència sexual (repudiades).
- Famílies refugiades o desplaçades.
- Famílies retornades, particularment infància.
- Nenes víctimes de violència domestica.
- Noies adolescents que es fan càrrec de germans/es petits/es i/o persones grans.
- Nens i nenes excombatents.
- Dones i noies adolescents que no saben llegir ni escriure.
- Adolescents casades molt joves i amb menors a càrrec seu.

En relació amb l'anàlisi de gènere

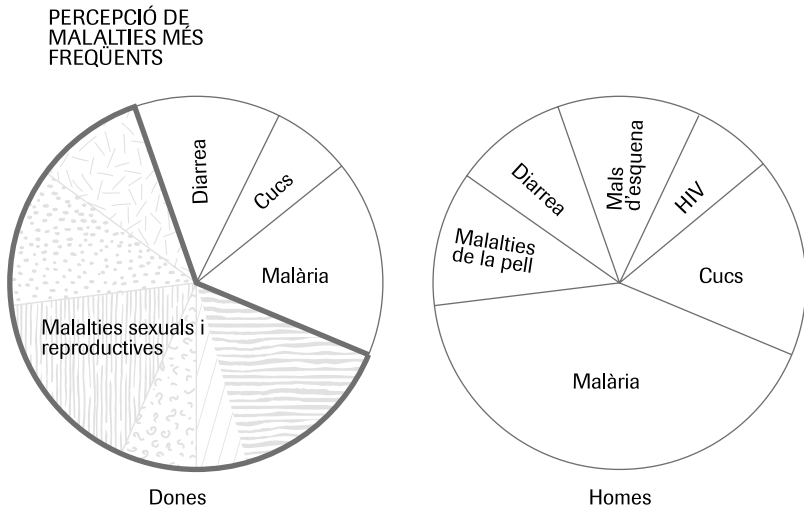
Alguns dels aspectes sobre els quals es va parlar durant la passejada van permetre identificar la situació i la posició de les dones a la localitat:

- **Divisió de la feina per sexe:** dones que porten a terme tasques d'agricultura i petita ramaderia, com ara portar aigua (risc de violació), tasques domèstiques i de cura de les llars. Els ingressos (dones en particular) procedeixen gairebé exclusivament de la petita agricultura, la venda ambulat i el petit comerç, diners amb què fan front a totes les seves necessitats: alimentàries, sanitàries, roba i escolars. Les dones i les noies de vegades han d'"amonedar/vendre's sexualment" per accedir a trossos de terres de cultiu i petits préstecs (no bancaris) per muntar petits comerços. Malgrat que elles generen ingressos, no vol dir que puguin decidir sobre aquests diners. En general, les dones del districte no tenen un salari.
- **Poder/posició:** les dones eren, i segueixen sent, en gran mesura, considerades com un recurs econòmic, productiu i de prestigi social (poligínia). Els caps tradicionals i els homes rics en tenen diverses (en l'actualitat és il·legal i, tot i que cada cop està menys estesa, no està pas extingida i no se sanciona transgredir-la). Al matrimoni, les dones han de respondre a les demandes dels seus cònjuges sota pena de ser denigrada, amenaçada, maltractada o estigmatitzada. D'altra banda, les nenes són destinades a les tasques domèstiques i preparades per a un matrimoni concertat (infantil), la qual cosa s'atribueix i contribueix a l'elevada taxa d'analfabetisme entre les dones.
- **Participació:** les dones tenen escassa presència als comitès comunitaris, i quan és així, són poques les que parlen a títol individual i acostumen a recolzar opinions dels seus familiars homes.
- **Cultura:** es mantenen tradicions lesives dels drets de les dones, particularment la superioritat dels homes o dels nois sobre les dones o les noies, ja sigui sobre l'accés a l'educació, la propietat de les terres, l'herència, decisions sobre el seu cos, etc. La tradició no permet que les dones puguin expressar-se lliurement ni decidir sobre aspectes de la seva vida, inclosa la salut.

Dinàmica 3. Diagrama de porcions de pastís

Ens interessava fer una valoració comparativa i conèixer percepcions i possibles diferències en relació amb la prevalença de malalties. Plantegem un diagrama de pastís, amb diferents grups (dones i homes, sense distingir l'edat).

Es van apreciar diferències respecte al pes concedit a les malalties sexuals i la reproducció (més porció de pastís en el cas de les dones i adolescents, mentre que en el cas dels homes, consideraven que la principal prevalença era la de la malària). Es va decidir aprofundir més amb el grup de dones.

Mitjançant una pluja d'idees, es van enumerar les principals malalties sexuals i les relatives a la reproducció. Després cada dona va poder marcar aquelles que els semblaven més greus. Per finalitzar, es va parlar de les propostes que la seva cultura donava als problemes de salut que havien marcat com a prioritaris.

Quant a l'anàlisi causal

Reprenem la sessió anterior. Plantegem que en parelles expliquessin l'experiència d'alguna dona coneguda en relació amb alguna de les malalties prioritzades.

Una de les històries narra l'embaràs d'una jove després de ser violada quan anava al molí. Va ser repudiada i es va refugiar amb la seva àvia. Va seguir els consells tradicionals relatius a l'alimentació de les embarassades i de no donar-li el calostre al nadó acabat de néixer. Davant la falta de recursos monetaris, la jove va recórrer a una llevadora. Va ser un part prematur i va néixer un nadó molt dèbil. La jove va morir poques setmanes després per una infecció postpart.

A partir d'aquesta història i d'altres es va plantejar el joc **Però, per què?**, que es va anar plantejant en relació amb els diferents elements de la història. Les persones facilitadores van recollir totes les aportacions i van dibuixar en un gran arbre el que els demanàvem a les dones, que anessin ubicant els perquès i les causes a les arrels, al tronc o a la copa.²⁹

És important assenyalar que és més fàcil identificar les causes més immediates que expliquen els comportaments, motiu pel qual s'ha d'estirar del fil per treballar els nivells causals subjacents i estructurals:³⁰

- Per què no va anar la jove al centre de salut? L'únic que hi ha al districte és lluny, no hi ha transport públic, el camí no és segur i s'ha de pagar (accessibilitat i disponibilitat).
- La llevadora va oferir una bona atenció: té experiència i les condicions higièniques del centre són millors que les de qualsevol casa (qualitat).
- És equivocada la tradició pel que fa a l'alimentació i el calostre? No hi ha consens en les respostes, però en qualsevol cas, no tenen informació sanitària (informació).
- Podria la jove haver-se salvat si l'haguessin portat al centre de salut? Segurament sí, però no li ho van permetre (falta de poder per a la presa de decisions sobre la seva vida pel fet de ser dona/bretxa de capacitat relativa a la legitimitat).

29 La metàfora de l'arbre per a l'anàlisi causal és vàlida per a molts contextos culturals diferents.

30 Vegeu la pàgina 46 de la guia.

- Quin paper hi ha jugat la cultura? Les tradicions i les normes consuetudinàries tenen molt pes en la vida de les persones i aquells que les transmeten són principalment els homes i les dones grans (causa estructural).
- Quin paper hi juguen les autoritats sanitàries? No ho saben. Si l'atenció sanitària fos gratuïta, potser canviarien les decisions que avui prenen per no poder pagar. No saben res més (falta de transparència i rendició de comptes sobre polítiques públiques de salut/bretxa de capacitat d'informació).
- Etc.

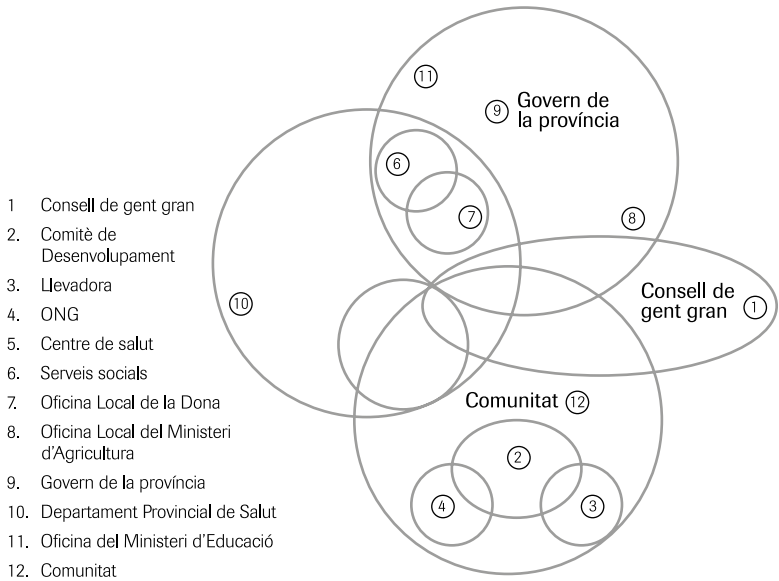
Es van temptejar possibles relacions amb altres experiències i amb diferències com ara si tenen diners, marit o si es viu a prop o lluny del centre de salut, etc. Les persones facilitadores van anar ubicant les reflexions a l'arbre i van explicar les connexions amb els DH i el que implica tenir drets.

Dinàmica 4. Diagrama de Venn

És una dinàmica útil per esbossar com perceben les dones que participen en la sessió la incidència/paper dels diferents agents³¹ (institucions, autoritats, organitzacions socials, persones referents, etc.). Es torna a reprendre el tema dels DH, què són i com els afecten, i en aquesta ocasió s'introdueixen les nocions titulars d'obligacions (TO), titulars de responsabilitat (TR) i titulars de drets (TD).

Se'ls demana que representin amb cercles els principals agents que tenen alguna cosa a veure amb la salut en el seu context i que especifiquin amb línies qui es relaciona amb qui. La mida dels cercles marca el seu pes respecte a la solució dels problemes de salut que elles experimenten.

31 Parlem d'agents perquè encara no s'ha fixat la noció de DH, i molt menys la de titularitats, si bé tot seguit s'aprofundeix precisament en aquest tema.

Es debat:

- Quin és el paper de cadascú? Què fan o no fan? Què haurien de fer? Amb quins actors/titularitats tenen relació i a qui haurien d'exposar els seus problemes per buscar solucions? (anàlisi de capacitats, bretxa de comunicació).
- Quins altres agents/titularitats podrien exercir influència perquè els seus problemes (els de les dones) es resolguin? (capacitat de comunicació, teixir aliances i incidència).
- Tenen avantatges o desavantatges les dones joves per incidir en altres agents/titularitats perquè es tinguin en compte els seus problemes específics en les polítiques públiques de salut? (consciència de gènere/empoderament/capacitat d'organització col·lectiva).

L'anàlisi de papers de les diferents titularitats implicades

Es va formar un grup de dones, homes i noies i nois adolescents. Es va convidar funcionari del Ministeri de Salut del districte i personal sanitari del centre de salut. Es van organitzar d'un manera diferenciada, d'una banda, amb funcionari i personal, i, de l'altra, per cada categoria d'integrants de la comunitat (per sexe i edat).

Se'ls va proposar que reflexionessin sobre com els afectava i què hi tenien a veure amb les vulneracions de drets sexuals i reproductius de les dones, les i els adolescents i les nenes. En concret, es volia construir col·lectivament la comprensió del paper/responsabilitat de cada actor/titularitat. Cada grup ho va plasmar en pòsters, que la resta va tenir l'ocasió de veure en un *tour* per la realitat dels altres.

A continuació, es va proposar la redacció d'un "contracte social" en què cada grup identificava les seves responsabilitats respecte a la vulneració de drets sexuals i reproductius i allò que consideraven que altres titularitats podien fer per promoure'n la realització.

Les persones facilitadores van anar emplenant una matriu i conduint la reflexió cap a altres agents (que ja havien aparegut al Diagrama de Venn).

ANÀLISI de PAPERS ¹	Adolescents		Famílies		Autoritats locals		Funcionari local salut		Centre de salut		Professorat escola		Govern		Voluntariat salut comunitari		Consell de gent gran		Llevadora		
Joves violades																					
Autoritats locals																					
Funcionari de salut local																					
Personal del centre de salut																					
Persones del grup de salut comunitari																					
Consell de gent gran																					
Professorat escola																					
Funcionari del Ministeri de Salut																					
Oficina de la Dona																					
Famílies																					
Llevadores																					

Dones ● Homes

L'anàlisi de capacitats i la identificació de bretxes de capacitat

Es vol identificar en quina mesura les persones TD tenen dificultats, en termes de recursos i capacitats, per exigir els seus drets, així com els problemes de les instàncies públiques per garantir-los. Es munta una sessió de treball entre la delegació l'entitat sòcia local per debatre sobre les capacitats agents en el context/titularitats:

TD

En general, la majoria de les dones són analfabetes i tenen pocs ingressos o bé cap:

- Informació sobre sexualitat i reproducció, consciència dels seus drets, legitimitat per prendre decisions en el si de les seves famílies, coneixement de les obligacions de les autoritats sanitàries o d'organitzacions (TR) que els poguessin donar suport en les seves reivindicacions, o de mitjans de comunicació (TR) que poguessin donar a conèixer els seus problemes/vulneracions de drets que experimenten.
- Tanmateix, si tenen capacitat per organitzar-se, si bé no ho han fet per exigir els seus drets, sinó en termes d'interessos compartits, com, per exemple, anar en grup al pou o al molí per poder defensar-se d'agressions, oposar-se a decisions preses pel Consell de gent gran, malgrat que la tònica és una situació de dependència dels homes de la família.

TO

Les autoritats sanitàries locals. No tenen recursos econòmics; hi ha falta de coordinació amb altres àrees de l'administració en aspectes que tenen impacte sobre la salut (infraestructura i transport, educació, agricultura, etc.); no tenen contacte amb el Ministeri de la Dona i la Família, i els manca informació i dades sistematitzades sobre els principals problemes de salut sexual i reproductiva en el districte. Els va agradar formar part de la dinàmica de "contracte social" perquè no tenen l'oportunitat d'escoltar de forma directa els problemes de les persones explicats per elles mateixes.

TR

La nostra societat local. És una organització feminista amb àmplia experiència en les tasques de defensa dels drets de les dones i contactes amb altres organitzacions de defensa dels DH, amb mitjans acadèmics i de comunicació. Són conscients que la seva feina no sempre és ben rebuda i temen ser diana de violència. Els seus recursos sempre són molt escassos.

FORMULACIÓ

Es munta una sessió de treball amb el personal de la delegació, de l'organització sòcia i d'altres ONG internacionals a RDC. Es va debatre sobre els resultats del procés de diagnòstic participatiu i se'ls va fer evident la **interdependència dels drets** i que, per tant, les estratègies del projecte han d'aportar una **visió intersectorial**. Tot i que originàriament la nostra ONG se centrava en projectes associats a la salut, és cert que l'assumpció de l'EBDH, i en concret dels DHD, l'ha portat a col·laborar amb organitzacions que tenen capacitat per impulsar estratègies més integrals. Queda clar que a més de la salut cal impulsar l'educació i **l'enfortiment de capacitats de diferents titularitats**, a més de preveure que sigui necessari impulsar **l'empoderament econòmic de les dones** com a via per propiciar un procés progressiu de presa de consciència sobre els seus drets. També **és clau treballar amb els homes en lloc de fer-ho únicament amb dones** en la mesura que se les ha d'implicar i conscienciar (personal sanitari, funcionariat, líders religiosos, Consell de gent gran, familiars de les dones, etc.). A més, també és essencial implicar la diversitat d'agents/TO: funcionariat local del Ministeri de Salut, personal sanitari, professorat, funcionariat del Ministeri de la Dona i Família, etc.

A partir d'aquí, es plantegen els objectius següents:

- Objectiu general

Contribuir a la realització dels drets sexuals i reproductius de les dones adultes i de les dones adolescents de la província de Kivu (RDC).

- Objectiu específic

Potenciar la conscienciació i l'organització de dones adultes i adolescents del territori de Kivu en relació amb els seus drets sexuals i reproductius a través de la capacitació, l'empoderament econòmic, l'enfortiment de capacitats d'altres titularitats implicades, la millora de l'accés a l'aigua a la província i l'establiment de relacions³² amb organitzacions defensores dels DH.

32 Que en un futur puguin substanciar-se en col·laboracions i aliances estratègiques.

Estratègies, resultats, indicadors i activitats

Es van proposar quatre estratègies que es complementen entre si: l'empoderament econòmic com a via per a la conscienciació i per "aprendre a participar i tenir incidència en les decisions"; la millora de la qualitat de l'atenció a dones embarassades i víctimes de violències sexuals per part dels centres de salut; la millora de l'accés a l'aigua, és a dir, fer que l'accés sigui segur, i l'enfortiment de les capacitats dels TO locals i els propiciadors d'espais de coordinació entre ells i amb els ministeris de Salut i de la Dona.

ESTRATÈGIA 1

Empoderament econòmic per a la conscienciació en drets i l'enfortiment de capacitats de participació política

És important que les dones disposin d'ingressos, però en cap cas són suficients. És oportú crear una iniciativa econòmica en forma de cooperativa com a via per enfortir les seves capacitats, en termes d'alfabetització i necessària per a la gestió de la cooperativa, amb més espais per a la conscienciació sobre els drets propis, el marc legislatiu, les relacions institucionals i amb els bancs, les gestions burocràtiques, etc. La participació en el "govern" de la cooperativa és un "entrenament" per fer-ho en política en diferents comitès de la comunitat. Es considera clau que també hi participin homes, si bé les dones han de ser majoria (60% o més) i assumir-ne la presidència, perquè els homes se sensibilitzaran sobre els DH i els DHD, i que sigui un espai per a relacions de treball igualitàries.

Resultat 1

Es van crear cooperatives de producció agrícola i ramadera (segons les circumstàncies i les preferències de les comunitats) com a via d'empoderament per a dones adultes i joves de la província.

Indicadors en finalitzar el projecte

- S'ha creat una cooperativa a cada comarca de la província.
- La totalitat de les dones de la cooperativa saben llegir i escriure.
- La totalitat de les dones de la cooperativa han millorat la seva capacitat de parlar en públic.
- S'ha augmentat en un 20% el percentatge de dones de les cooperatives que participen activament en espais de presa de decisions de les seves comunitats, han millorat la seva independència econòmica, la seva capacitat d'agència i han vist reforçades l'autoestima i la capacitat de lideratge.
- Totes les persones de la cooperativa n'obtenen ingressos.
- En finalitzar el projecte, totes les persones de la cooperativa han tingut l'ocasió de visitar altres cooperatives.
- Les dones de deu comunitats de la província han intercanviat experiències, èxits i reivindicacions en espais de formació i reivindicació en el marc del 8 de març, Jornada de la Dona Rural, etc.
- Les dones de deu comunitats de la província han enviat una carta al Ministeri de Transport per demanar la urbanització dels camins als pous i han organitzat mobilitzacions a la capital de la província.

Fonts de verificació

- Dades de les autoritats locals.
- Llistats d'assistència.
- Registres de valoració de progrés formatiu.
- Enquesta portada a terme a les cooperatives per la sòcia local Sinergy.
- Actes de les jornades de seguiment celebrades semestralment a les cooperatives.
- Documentació del registre del Ministeri d'Infraestructures i Camins.

Activitats R1

- Dotar de coneixements les dones perquè siguin capaces de llegir i escriure.

- Sensibilització i impuls de conscienciació sobre les seves experiències de vulneració de drets.
- Dotar les dones de capacitats funcionals suficients per poder gestionar una cooperativa.
- Dotar les dones de les capacitats necessàries per poder participar activament en els comitès de cooperatives i comitès d'aigua.
- Constituir un Comitè de Dones a cada cooperativa.
- Jornades d'intercanvi d'experiències entre dones de diferents comunitats (Jornada de la Dona Rural, Dia Internacional de la Dona, Dia Mundial de l'Aigua i del Rentat de Mans, Dia del VIH/Sida, Dia contra la Violència de Gènere, etc.).
- Organitzar xerrades i conferències a les cooperatives sobre DH (a càrrec d'organitzacions defensores dels DH).
- Organitzar visites a altres cooperatives.

ESTRATÈGIA 2

Millora de l'atenció sanitària mitjançant la millora de l'equipament del centre de salut, la formació del personal sanitari per al tractament de la violència sexual i la formació de llevadores tradicionals

El centre de salut va quedar danyat durant les guerres, amb falta d'espais i equipaments adequats per atendre les dones embarassades o les persones que han patit violència sexual. El personal manca de formació específica per a un tractament integral psicoemocional. Cal capacitar les llevadores i proveir-les amb kits perquè deixin d'utilitzar eines tradicionals poc segures i conscienciar-les per derivar els casos complicats al centre de salut.

Resultat 2

Centre de salut provincial rehabilitat i equipat per atendre dones embarassades i víctimes de violències sexuals.

Indicadors en finalitzar el projecte

- La totalitat del personal sanitari del centre de salut provincial ha estat format en atenció de salut sexual i reproductiva.
- Almenys el 50% de les llevadores tradicionals de la província han estat capacitades i han rebut kits sanitaris per a l'assistència als parts.
- El centre de salut ha augmentat en un 30% l'assistència a dones embarassades.
- El centre de salut compta amb personal format en atenció psicoemocional a dones víctimes de violències sexuals.
- Almenys un 20% de les dones ateses al centre de salut han denunciat la violència sexual que han patit.

Fonts de verificació

- Llistat d'assistència.
- Justificants de pagament a les persones formadores.
- Llistat d'assistència i validació de lliurament de kits.
- Registres del centre de salut.
- Document formal d'obra realitzat.
- Acta de lliurament de l'equipament.
- Títols d'especialització obtinguts pel personal del centre o contractes signats amb especialistes.

Activitats

- Dotació d'equipament al centre de salut provincial.
- Construcció d'una nova sala de parts.
- Capacitacions sobre gènere, salut sexual i reproductiva, planificació familiar, atenció en l'embaràs, part, postpart, etc.
- Capacitació en violència sexual i atenció psicosocial a supervivents per al personal sanitari del centre de salut.
- Taller de capacitació de gestió sanitària (recollida i registre d'informació, introducció al marc normatiu, indicadors sanitaris de violència sexual, etc.).
- Dotar les llevadores comunitàries amb els recursos, els coneixements i l'assessorament necessari per poder desenvolupar adequadament les tasques d'atenció a dones

- embarassades i els parts, i sobre legislació, així com recursos disponibles per derivar casos al centre de salut.
- Distribuir un kit sanitari per a les llevadores per a l'atenció de la salut sexual i reproductiva.

ESTRATÈGIA 3

Rehabilitació de pous, construcció d'altres amb accés urbanitzat i construcció de latrines

Les dones han de portar l'aigua des de grans distàncies, la qual cosa els suposa problemes físics pel pes, els consumeix molt de temps i, a més, tenen el perill de ser atacades per camins solitaris. Construir pous més a prop i urbanitzar els camins millorarà la situació. Així mateix, es vol formar tècnicament algunes dones perquè puguin reparar petites avaries i incentivar la seva participació al Comitè de Gestió de l'Aigua. Es formarà també les persones integrants dels Comitès de Desenvolupament sobre malalties transmeses per aigües i pràctiques d'higiene.

Resultat 3. Rehabilitació dels pous existents, construcció de nous pous i urbanització de l'accés

Indicadors en finalitzar el projecte

- La totalitat de les persones integrants dels comitès de desenvolupament comunitaris de la província han participat en formació sobre gestió de pous.
- La totalitat de les persones integrants dels comitès de desenvolupament comunitaris de la província han participat en formació sobre malalties derivades de l'aigua i hàbits saludables.
- Equips de dones han reparat més del 50% de les avaries dels nous pous i del rehabilitat.

Fonts de verificació

- Llistats d'assistència.
- Plànols, factures d'equipaments de pous.
- Documentació de les autoritats locals.

Activitats

- Rehabilitació del pou actual i construcció de quatre nous punts d'aigua.
- En finalitzar el projecte, les dones de deu comunitats de la província envien una carta al Ministeri de Transport per demandar la urbanització dels camins als pous i organitzen mobilitzacions a la capital de província.
- Formació sobre gestió de pous a persones del Comitè de Desenvolupament (amb un quota mínima del 40% de participació de dones).
- Formació en matèria de prevenció de malalties derivades de l'aigua i hàbits saludables a persones del Comitè de Desenvolupament.
- Formació a dones en reparació de les bombes dels pous.

ESTRATÈGIA 4

Enfortiment de capacitats de titularitats d'obligacions (TO). Funcionariat local de salut, Oficina de la Dona, autoritats locals i professorat

Es planteja que cal una feina de sensibilització, formació de gènere, DH i un marc legislatiu seguint una estratègia de cascada: regió, zones, districtes i comunitats, però de forma que tinguin l'oportunitat d'entrar-hi en contacte persones de diferents departaments (Salut, Agricultura, Educació, Gènere i Família) amb la finalitat d'establir contacte i identificar temàtiques en què cal una feina coordinada. També es facilita formació tècnica en l'elaboració de propostes, plans i campanyes necessaris per a la realització dels DH i de les dones.

Resultat 4. S'han promogut els drets sexuals i reproductius de les dones joves i adultes a través de l'enfortiment de capacitats dels TO implicats i en l'organització d'espais per facilitar-ne la coordinació

Indicadors en finalitzar el projecte

- Sis mesos després de l'execució del projecte, les Oficines d'Assumptes de la Dona han establert un sistema de coordinació amb oficines locals del Ministeri de Salut per fer el seguiment de la seva feina pel que fa a la garantia dels drets de les dones d'acord amb l'acompliment del seu pla nacional.
- S'han duplicat el nombre de denúncies contra la violència de gènere i pràctiques tradicionals lesives.
- Es constata³³ que un 20% de les dones disposen d'informació sobre els seus drets que abans no tenien gràcies a les campanyes de sensibilització promogudes per les autoritats i el funcionariat local.

Fons de verificació

- Actes de reunions de coordinació.
- Dades de l'Oficina de la Dona.
- Enquesta portada a terme per la sòcia local Sinergy pour les Femmes.

Activitats

TO:

- Tallers sobre DH, drets sexuals i reproductius de participació conjunta entre funcionariat de salut i l'Oficina de la Dona.
- Sessions de capacitatció d'autoritats locals sobre gènere i pràctiques tradicionals lesives des del punt de vista dels DH.

³³ La sòcia local fa una enquesta en sessions dels comitès de desenvolupament comunitaris.

TR:

- Tallers per a consells de gent gran, comitès de salut comunitària, llevadores sobre DH i de les dones.
- Capacitacions sobre gènere, salut sexual i reproductiva, violència sexual i atenció a les persones violentades sexualment als comitès de desenvolupament comunitari.
- Discussions liderades per dones en coordinació amb el Ministeri de la Dona i Família sobre pràctiques tradicionals a les llars lesives en termes de DH.
- Discussions a les escoles sobre DH, DHD, drets de la infància i pràctiques tradicionals lesives.
- Campanyes de sensibilització amb la participació d'autoritats, líders religiosos i dones activistes sobre pràctiques tradicionals lesives.

SEGUIMENT

- L'oficina de la nostra ONG a Kinshasa té la responsabilitat d'elaborar informes, tant des del punt de vista financer com tècnic, i de lliurar-ne els documents de suport per justificar el projecte. Aquests informes es nodriran del treball fet a la zona per la sòcia local Synergy pour les Femmes, que serà l'encarregada de mantenir relacions institucionals amb les autoritats sanitàries i de l'oficina de la dona locals.
- Synergy pour les Femmes serà qui porti a terme el seguiment quotidià del curs del projecte i organitzi les sessions periòdiques amb metodologies participatives en què es valoren els reptes sorgits i els avenços en la consecució dels resultats (cooperativa, personal sanitari i diferents comitès comunitaris), a més d'elaborar enquestes per valorar tant la satisfacció com el grau de consecució de resultats.
- El personal de l'oficina central farà quatre visites a l'any a la zona per retre comptes dels avenços del projecte, dels canvis legislatius i altres temes que el puguin afectar, pressupost executat i pendent, etc. Així mateix, en aquests viatges es reuniran amb autoritats locals, amb la presència de l'entitat sòcia, de representants de la cooperativa i del Comitè de Desenvolupament de la Cooperativa a més de fer-ho amb personal del Centre de Salut.

Universitat de Lleida
Desenvolupament
i Cooperació

Coordinadora d'ONGD
i altres Moviments
Solidaris de Lleida

LA PAERIA
Ajuntament de Lleida